

**T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

GLOBAL EKONOMİ VE TÜRKİYE

GÖKHAN BAYBOĞAN

Tez Danışmanı

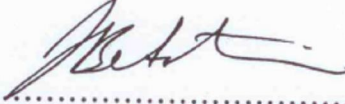
Prof. Dr. H. ÇETİN BEDESTENCİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MERSİN
Eylül- 2008**

T.C.
Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

“Global Ekonomi ve Türkiye” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından oy birliği ile İşletme Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

.....
Başkan: Prof. Dr. H. Çetin BEDESTENCI
(Danışman)

.....
Üye: Doç. Dr. Soner ÖGÜT

.....
Üye: Yrd. Doç. Dr. Engür ÖZÜSTÜN

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

ONAY
T.C.
8/09/2008
Prof. Dr. Süleyman TÜRKEL
Enstitü Müdürü

Not : Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

Globalleşme (küreselleşme), ulusal sınırların ortadan kalkmasını, ülkelerin dünya ile entegrasyonunu ifade eden ekonomik, sosyal, kültürel, politik ve hukuksal bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Küreselleşme, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel boyutlarıyla tüm dünyada ve Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren çok daha belirgin olarak görülmeye başlamıştır.

Bu çalışmada, dünyada globalleşme süreci ekonomik açıdan ele alınmış ve Türkiye’nin ekonomik globalleşmeye uyumu, özellikle dış ticaret ve doğrudan yabancı yatırımlar göz önüne alınarak incelenmiştir. Globalleşen dünyadaki değişimlere paralel olarak ülkemizde de 1980’den bu yana Türkiye’nin dışa açılması, para ve finans piyasalarının serbestleşmesi, teknolojik altyapının geliştirilmesi ve Avrupa Birliği’ne aday olunması gibi önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Ayrıca 1980 sonrasında dünyadaki globalleşme hareketlerine paralel olarak Türkiye’de ithal ikameci politikalar terkedilerek ihracata dayalı sanayileşme politikaları uygulanmaya başlanmıştır. Aynı zamanda globalleşmenin en önemli göstergelerinden ihracat ve doğrudan yabancı yatırımlarda görülen artışlar da Türkiye’nin ekonomik globalleşmeye uyum sağladığını ve olumlu etkilendiğini göstermektedirler.

Sonuç olarak, 1980’lerden itibaren Türkiye’de yaşanan uyum sürecinin de gösterdiği gibi, son 25 yılda dünya ekonomisine entegrasyonu ve globalleşme anlamında pek çok alanda önemli adımlar atılmış ve bunlar devam etmektedir.

Anahtar kelimeler: Globalleşme, büyüme, dış ticaret, doğrudan yabancı yatırımlar, Türkiye

ABSTRACT

Globalization is defined as the elimination of national borders and nations integrating with the economic, social, cultural, political and legal environment. Globalization has been widely experienced in the world and in Turkey since the 1980s.

In this study, the process of economic globalization in the world has been studied and Turkey's adaptation to this process has been investigated especially in terms of foreign trade and foreign direct investment. Since the 1980s, in accordance with the globalizing world, the opening of Turkey to the world, the liberalization of money and financial markets, the development of technological structure and the membership of the European Union has occurred. Furthermore, after 1980, in parallel with the globalization movements in the world, Turkey has shifted from import substitution policies to the export oriented industrialization. At the same time, according to the rising in the export and foreign direct investments, which are the most important indicators of globalization, Turkey has positively been affected by economic globalization.

As a result, as indicated by Turkey's adaptation period to the globalization process for the last 25 years, in terms of the world's economic integration and globalization, many steps have continually been taken in many areas.

Key words: Globalization, growth, foreign trade, foreign direct investment, Turkey

İÇİNDEKİLER

	GİRİŞ	1
1.	GLOBALLEŞME	
1.1.	Globalleşmenin Tanımı	4
1.2.	Globalleşmenin (Küreselleşmenin) Özellikleri	6
1.3.	Globalleşmeye Örnekler	8
1.4.	Globalleşme Sürecinin Öncüleri	9
1.5.	Globalleşmenin Tarihi ve Oluşumu	10
1.6.	Globalleşmeyi Tetikleyen Faktörler	15
1.7.	İnsanlığı Etkileyen Global Sorunlar	16
1.7.1.	Global Meslekler	17
1.7.2.	Global Kuruluşlar	17
1.7.3.	Globalleşme Endeksi	19
1.7.4.	Global Günler ve Kutlamalar	20
2.	DÜNYA EKONOMİSİNİN GLOBALLEŞMESİ	
2.1.	Küreselleşmenin Yararları	21
2.1.1.	Ekonomik Büyüme	24
2.1.2.	Dış Ticaret ve Ekonomik Canlanma	24
2.1.3.	Rekabet	25
2.1.4.	Çok Uluslu Şirketlerin Güçlenmesi	25
2.2.	Global Ekonominin Türleri	26
2.2.1.	Global Ekonominin Yarattığı İş Alanları	26
2.2.2.	Küresel Ekonominin Etkilediği Önemli Sektörler	26
2.3.	Globalleşmenin Ekonomik Sonuçları	28
2.3.1.	Çok Uluslu Şirketlerin Gelişimi	36
2.3.2.	Dünya Geneline Doğrudan Yabancı Yatırımların (DYY) Gelişimi	39
3.	KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE TÜRKİYE EKONOMİSİ	
3.	Genel Olarak Türkiye Ekonomisi	41
3.1	Türkiye’de Büyüme	43
3.2	Türkiye’de Enflasyonun Gelişimi	46

3.3.	Türkiye’de Cari İşlemlerin Gelişimi	47
3.4.	Türkiye’de Faiz Oranlarının Gelişimi	48
3.5.	Türkiye’nin Borç Stokunun Gelişimi	49
3.6.	Türkiye’nin Dış Ticaretindeki Gelişmeler	51
3.7.	Türkiye’de Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımlarının Gelişimi	59
3.8.	Türkiye Turizmindeki Gelişmeler	67
	SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME	69
	KAYNAKÇA	71
	ÖZGEÇMİŞ	74

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AIIESEC	: Uluslararası Öğrenci Organizasyonu
CIS	: Uluslararası Okullar Konseyi
ÇUŞ	: Çokuluslu Şirketler
DYY	: Doğrudan yabancı yatırımlar
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EUROVISION	: Uluslararası Müzik Organizasyonu
FIFA	: Uluslararası Futbol Federasyonu
FORMULA 1	: Formula Motor Sporları
GREENPEACE	: Uluslararası Çevre Kuruluşu
IAU	: Uluslararası Üniversiteler Birliği
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
NATO	: Kuzey Atlantik İttifakı
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
OPEC	: Petrol İhraç eden Ülkeler Birliği
UDY	: Uluslararası Doğrudan Yatırımlar
U.N	: Birleşmiş Milletler
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
WB	: Dünya Bankası
WEF	: Dünya Ekonomik Formu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablonun Başlığı</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1.1.	Globalleşme Sürecinin Öncüleri	10
Tablo 1.2.	Globalleşme Endeksi	19
Tablo 2.1.	Ülke Gruplarının Dünya Nüfusu ve Dünya Ekonomisindeki Yerleri (2007)	34
Tablo 2.2.	Dünya Ekonomisinin Genel Görünümü (Yıllık, % Değişme)	35
Tablo 2.3.	En Yüksek GSYİH'ya Sahip Olacak Ülkeler (Milyar Dolar)	36
Tablo 2.4.	Aktif Büyüklüklerine Göre Dünyadaki En Büyük 25 Çokuluslu Şirket (2002)	37
Tablo 2.5.	Aktif Büyüklüklerine Göre Dünyadaki En Büyük 25 Çokuluslu Şirket (2005)	38
Tablo 2.6.	Doğrudan Yabancı Yatırımlar, 1970-2006 (Milyar ABD Doları)	40
Tablo 3.1.	Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) Büyüme Hızları ve Kişi Başına Gelir	45
Tablo 3.2.	Türkiye'nin Dış Ticaret Göstergeleri (1970-2007)	53
Tablo 3.3.	Cirolarına Göre Türkiye'nin en Büyük 10 Özel Sanayi Şirketi (2001)	59
Tablo 3.4.	Cirolarına Göre Türkiye'nin en Büyük 10 Özel Sanayi Şirketi (2007)	59
Tablo 3.5.	Dünyada ve Türkiye'de Doğrudan Yabancı Yatırımlarının Yıllara Göre Dağılımı, 1970-2006 (Milyon dolar)	61
Tablo 3.6.	En Fazla DYY Çeken On Ülke ve Türkiye 2003-2006 (milyar dolar)	63
Tablo 3.7.	2007 Yılında En Büyük Beş DDY Girişi	65
Tablo 3.8.	UDY Girişleri ile Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısı	66
Tablo 3.9.	Uluslararası Sermayeli Şirket Sayılarının Sektörlere Göre Dağılımı	67
Tablo 3.10.	Turizm Göstergeleri (1970-2007)	68

SEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şeklin Başlığı</u>	<u>Sayfa No</u>
Şekil 3.1.	GSMH Büyüme Hızı (Sabit fiyatlarla, %)	44
Şekil 3.2.	Kişi Başına GSMH (Milyon ABD Doları)	44
Şekil 3.3.	Toptan Eşya ve Tüketici Fiyatları Endeksi (Değişim oranı, %)	47
Şekil 3.4.	Cari İşlemler Hesabı (Milyon ABD Doları)	48
Şekil 3.5.	Faiz Oranları	48
Şekil 3.6.	Türkiye'nin Dış Borç Stoku (Milyon ABD Doları)	50
Şekil 3.7.	İç Borç Stokunun GSMH'ye Oranı (%)	50
Şekil 3.8.	Türkiye İhracatın Gelişimi (1980-2007)	51
Şekil 3.9.	İhracat ve İthalat (Milyar ABD Doları)	54
Şekil 3.10.	İhracat ve İthalatın GSMH İçindeki Payları (%)	57
Şekil 3.11.	1995–2007 Döneminde Türkiye'de Uluslararası Doğrudan Yatırımlar	62

GİRİŞ

Globalleşme genelde yerkürenin tüm bağlantılarına değinen bir terim olarak ele alınabilir. Bu kavramın algılanışı dünyada varolan toplumların tek bir çatı altında düşünülmesine, küresel ölçekte bir sosyal yaşamın oluşumuna varabilecek global anlayışa kadar gidebilir.

Globalleşme kavramının tanımı bu şekilde çok genel olarak ifadesini bulabildiği gibi daha dar kapsamlı tanımlar vurguladıkları alana göre değişik biçimler alabilir ve daha sınırlı anlamlar içerebilirler. Terimin kendisi nötr olmayıp, değişik tanımlar global nitelik taşıyan değişimlerin farklı değerlendirmelerini içerebilir.

Globalleşme, başka bir bakış açısıyla, çağımızda yeryüzündeki tüm toplumların etkileşmelerini ve birleşmelerini hedefleyen bir süreçtir ve bu süreç bilgi teknolojisindeki devasa ilerleme ile hızlandırılmaktadır.

Globalleşmenin son on yılın modası haline gelmiş bir kavram olduğundan kimsenin şüphesi yoktur. Politikacılardan, iş adamlarına, yazarlardan akademisyenlere kadar hemen herkes bu terimi, dünya için önemli bir şeyin meydana geldiğini, dünyanın değiştiğini, dünyada yeni bir ekonomik, politik, sosyal ve kültürel düzen oluştuğunu vurgulamada kullanmaktadır.

Globalleşme kavramı, daha önce de değinildiği gibi, pek çok kişi tarafından farklı amaçlarla pek çok değişik anlam ve içerikte kullanılmaktadır.

Globalleşmenin çağdaş dünyada ortak kabul görmüş tanımı olan “yeryüzündeki ekonomilerin ve toplumların birleşmesi”, insanlık tarihinde önlenemez bir fenomen olarak ve dünya toplumlarının bilgi, mal ve kültür alışverişi yoluyla birbirlerine yakınlaşmalarına imkan veren bir süreç olarak tanımlanabilmekte ve tarih boyunca sürmekteydi.

Ancak özellikle son 20 yıldır endüstri, teknoloji, iletişim, taşımacılık ve bilimde meydana gelen olağanüstü gelişmeler nedeniyle, bu global bütünleşmenin hızı çok artmış ve dramatik boyutlara ulaşmıştır.

Global kelimesi küresel veya tüm yerküreyi ilgilendiren, kapsayan anlamına gelmektedir. Ancak, her ne kadar globalleşme çağımızda dünyanın değişik toplumlarında, yaşamı etkisi altına alan, toplumları bir biçimde yönlendiren bir süreç

olarak algılansa da, bu sürecin insanlık için yararlı mı, yoksa zararlı mı olduğu konusunda henüz bir fikir birliği sağlanamamıştır.

Bazı ülkeler, globalleşmenin doğal bir süreç olduğunu, bunun insanların temel gereksinmelerinin doğal bir sonucu olduğu yönündeki gerekçelerini seslendirirken diğer bazı ülkeler ise aksini savunmaktadır.

Globalleşme bir yönü ile insanlığın gelişme sürecinde büyük bir katkı olarak değerlendirilebileceği gibi, diğer yönü ile de, sürecin müdahale gerektiren, karmaşık bir süreç olması kayda değer güçlükler ve sorunlar yaratmaktadır. Söz konusu aşırı hızdaki toplumsal değişim, toplum yaşamında, psiko-sosyal alanlarda insan unsurunda oluşan rahatsızlıkların kontrolünü zorlaştırabildiğinden, bazı toplumların bu hızı kontrol etmesi ve müdahalesi gerekebilir.

Özellikle geçen yüzyılın son çeyreğinde, dünyadaki ekonomik ve siyasi dengelerde meydana gelen değişim sonucu, kapitalist dünyanın daha liberal ve sosyalist dünyanın daha demokratik politikalara yönelmesi sonucu neredeyse tek kutuplu, ya da tek ideoloji oryantasyonlu bir dünya oluşmaya başladı. Globalleşme sürecinin etkisi altında uluslararası ticaret büyük önem kazandı. Ülke ekonomilerinde özelleştirmelerin yaygınlaşmasıyla, piyasalar daha fazla dışa açıldı ve bu da sonuçta, pazarların dünya ekonomisiyle bütünleşmesini sağladı.

Kürselleşmenin, dünyadaki tüm insanların ortak gereksinimlerine cevap verdiği için, doğal ve kaçınılmaz bir sosyo-ekonomik süreç olduğu daha önce vurgulanmıştı.

Küreselleşmeye olumlu bakanlar, bu süreci dikkate almayan ülkelerin başarısızlığa uğrayacağını; küreselleşme karşıtları ise, bu sürecin emperyalizmin yeni bir biçimi olduğunu ve reddedilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Bu çalışmanın amacı, pek çok alanda kendisini hissettiren globalleşme olgusunun dünyada ve ülkemizde toplumsal yaşamı ve ekonomiyi ne denli etkilediğini ortaya koymak; özellikle ülkemizde, ekonomik hayatta, globalleşme süreci kapsamında sergilenen çabaları ve mevcut bilgilere dayanarak bu çabaların sonuçlarını tarafsız bir biçimde değerlendirmektedir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm globalleşme ve bu sürecin içeriği, anlamı, tarihsel gelişimi ve bugün gelinen noktada hangi boyutlara ulaştığını ve kapsadığı anlamları içermektedir.

İkinci bölümde genel çerçevede global ekonomi kavramının değişik toplumlar açısından önemi ve global ekonominin toplum yaşamında değişik alanlardaki etkinliği irdelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise, global ekonominin Türk Ekonomisini genel anlamda getirdiği nokta ele alınmakta ve Türk toplumunun ekonomik göstergelerdeki dalgalanmalar karşısında, kriz ve sıkıntılara uyum sağlamadaki güçlükler incelenmiştir.

Sonuç bölümümde ise genel bir değerlendirme yapılmakta ve globalleşmenin Türkiye'yi uluslararası etkiler yanında genelde getirdiği noktanın ne olduğu yorumlanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GLOBALLEŞME

1. Globalleşme

Çağımızda dünyadaki en önemli gelişim ve değişimlerden biri globalleşmedir (yada diğer adıyla küreselleşme). Globalleşme kavramı içerik olarak ekonomi, siyasi, sosyal, kültürel, teknolojik boyutları olan bir konudur. Globalleşme günümüzde ekonomik bir kavram olarak görünse de aslında insan yaşamının olduğu her alanda etkisini göstermektedir. Böylece globalleşme insanoğlunun bütün yaşamını etkilemektedir.

Küreselleşme ideolojik açıdan değerlendirildiğinde ülkelerin sahip oldukları milli ve manevi değerlerin dünya ölçeğinde yayılması, farklılıkların bir bütünlük ve uyum içinde ortadan kalkması ve dünyanın küresel bir köy haline gelmesidir. Diğer bir tanıma göre küreselleşme, uluslar üstüleşmeyi ve delokalizasyonu zorunlu bırakan bir süreç ve hedef olarak küresel işletmeler aracılığıyla zenginliklerin ortaya çıkarıldığı, yeniden değerlendirildiği, üretildiği, tüketildiği ve dağıtıldığı serbest rekabetçi bir sistemdir. Başka bir ifadeyle küreselleşme dünyadaki değişik sosyo-ekonomik yapıların basit bir karşılıklı bağımlılık esasından öteye, birbirlerinin içine girdiği adeta füzyona uğradığı yapı ve mafsallaşma sürecidir.

1.1. Globalleşmenin Tanımı

Globalleşmenin tanımında kaynaklar globalleşme kavramına dair birçok değişik tanımlar verse de, ve bu konudaki literatürün genişliğine rağmen kavramın kesin bir tanımı yoktur. İngilizce karşılığı globalisation (küreselleşme-globalleşme) olup, kökündeki globe sözcüğü, üç boyutlu yuvarlak ve fiziksel şekli, ikinci anlamıyla da dünyayı ya da diğer bir ifadeyle yer küreyi ifade etmektedir. Meydan Larousse'nin tanımına göre global tümüyle ele alınmış olan manasındadır.

Ayrıca küreselleşme, kapitalizmin dünyayı homojenleştirdiği, heterojen farklılıkları yok ederek bir bütünsellik sağladığı, artık herkesin kaderinin ortak bir "küresel dünyanın" oluşumuna bağlandığı tezi üzerine kuruludur.

Diğer taraftan küreselleşme sosyolojik, ekonomik, kültürel ve siyasal anlamda dünyaya açılma ve dünya ile bütünleşme olarak ta tanımlanabilmektedir.

Küreselleşmenin bir başka tanımının dayanağı ise batının ekonomik düzeni olan kapitalizmin ulusal kabına sığmadığı ve dünyaya yayılmak istediği durumdur. Son zamanlarda, küreselleşme, globalleşme, yenedünya düzeni, post-modernizm, yerelleşme, neo-liberalizm gibi kavramlar da bazı durumlarda birbirlerinin yerine kullanılmaktadır¹.

Küreselleşme kavramının tanımlanmasındaki çeşitliliğe rağmen, küreselleşme anlayışının merkezinde, yeni bir ekonomik küreselleşme fikri yatıyor. Aynı ulusal ekonomilerin ve dolayısıyla ulusal ekonomi yönetiminin yerli stratejilerin hızla geçerliliğini kaybettiği gerçeğini anlatmak için bu kavram kullanılmaktadır. Küreselleşme kavramı, bu anlamda, toplumsal yaşam içinde “yeni bir durum” simgeler: Globalleşme–yerelleşme süreçlerinin birbirleriyle etkileşiminin toplumsal yaşama ait oluşu ve toplumsal yaşamın kurucu ögesini anlatmak için, Robertson (1992) “globalin yerelleşmesi” ve “yerel alanın globalleşmesi” sonucunda ortaya çıkan yeni durumu “glocal” kavramıyla açıklanmaktadır. Küreselleşmenin temelinde, kökten reformlarla ulusal stratejileri anlamsızlaştırmak, bunlara uluslararası piyasaların yargı ve yaptırımları karşısında tutunamayacaklarını ima etmek vardır. Dünya ölçeğinde yaşanan bu yeni fenomeni anlatmada kullanabilecek en uygun ifade dünya gittikçe küçülüyor ifadesidir. Buradaki tanımlama biçiminde özellikle iletişim alanında yaşanan gelişmelerin, mesafelerin önemini azaltması, bu sayede dünya ölçeğinde, kurumsal ve bireysel anlamda karşılıklı bağımlılığının artması vurgulanmaktadır. Kısaca , küreselleşme; dünyanın tek bir mekan olarak algılanabilecek ölçüde sıkışıp küçülmesi anlamına gelen bir süreci ifade etmektedir (Tutar ve Demir, 2000:18). Küreselleşme sözcüğü iki anlamda kullanılmaktadır. İlkinde dünya gezegenine gönderme yapmak. İkincisinde ise, bir bütünü ya da bir bütün olarak kavranan bir faktörler dizisini çağrıştırmak için. Bu ikinci anlamda küreselleşme; ekonomik, sosyal ve kültürel alanda artarak homojenleşen bir dünyayı ve bu homojenleşmeyle aynı anda var olan farklılığın onaylanıp sürdürülmesine yönelik diyalektik tepkiyi içeren bir süreci ifade ediyor (Yıldız, 2003).

Ünlü sosyolog Burger’e göre küreselleşme; Alman kömür endüstrisindeki gerilemeden, Japon gençlerinin günlük alışkanlıklarını açıklamaya kadar birçok insanı ilgilendiren ve hayatına yön veren bir kavramdır. Gerek İngiltere dış politikasına olan etkileri, gerekse sosyolojik teorileri ile tanınan Giddens ise, küreselleşmeye değinmeyen

¹ http://www.ekodialog.com/Makaleler/kuresellesme_paradoks_1.html

hiçbir siyasal konuşmanın bile tam olmadığını belirterek, küreselleşmenin vazgeçilmesi mümkün olmayan bir unsur olduğunu belirtmiştir. Friedman küreselleşmeyi; genel teoriler ile açıklanması ve kavranılması hiç de kolay olamayan bir sistem olarak tanımlamaktadır. Friedman'a göre küreselleşme, giderek artan sayıda insanı çok çeşitli alanlarda etkileyen bir sistemdir. Friedman, küreselleşmeyi serbest piyasa kapitalizminin hemen hemen her ülkeye yayılması olarak algılamaktadır (Friedman, 2000:31).

Garih'de (2000) globalleşmeyi "Globalleşme ulusal ticaretin yerini uluslararası ticaret almaktadır. Ulusal pazar uluslararası pazara dönüşüyor, ulusal rekabet, dar sahasını uluslararası rekabetin geniş alanına ve acımasız kurallarına terk ediyor" diye tarif ediyor.

Ayrıca Garih (2000) başka bir tanımında ise "Globalleşme, sınırlar yerine pazarları ve üretim alanlarını önde tutan, bilgi, sermaye, mal ve hizmetlerin sınır tanımadan dünyamızın her tarafına belirli kurallara bağlı olarak sıkıntısız bir şekilde dağılabildiği bir süreçtir" diyor.

Çoğaltılabilecek bütün bu olaylar tüm dünyayı ve insanlığı etkilediğinden globalleşmeye örnekler olarak verilebilir. Bu olaylar bir insan veya bir toplum tarafından ve dar bir coğrafyada oluşmasına rağmen tüm dünyayı ve insanlığı etkilemiştir. Özellikle göçler bu tür icad ve yeniliklerin toplumlarca benimsenmesine, kullanılmasına neden olmuştur.

1.2. Globalleşmenin (Küreselleşmenin) Özellikleri

Büyük değişimlere söz konusu olan küreselleşme sürecinin başlıca özellikleri aşağıdaki gibidir²:

- 1- Tüketim alışkanlıklarının değişmesi ve tüketici davranışlarında tüketim hızına yönelik artış,
- 2- Kaynakların üretiminin, dağıtımının, tüketiminin, pazarlamasının ülke ölçeği bazından uluslararası ölçeğe dönüşmesi,
- 3- Ticaretin ve ekonominin dijitalleşmesi,
- 4- Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi,

² http://www.ekodialog.com/Makaleler/kuresellesme_paradoks_1.html

- 5- Mal ve hizmet üretiminde ileri teknolojinin kullanılması,
- 6- Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra iki kutuplu (Sosyalizm ve Liberalizm) Dünyanın çözünmesi, İktisadi duvarların önemli oranda ortadan kalkması,
- 7- Global değişim,
- 8- Esnek, dinamik, değişken ve tempolu çevrelerin ve piyasaların ortaya çıkması,
- 9- Gelişen teknoloji,
- 10- Dijital devrim,
- 11- İnternet
- 12- Artan rekabet,
- 13- Yenilik,
- 14- bilgiye paralel olarak bilinmeyen de artması,
- 15- Araştırma geliştirme faaliyetlerinin artması,
- 16- İnsan kaynakları alanında yaşanan köklü değişimler,
- 17- Ekonomik dinamizm ve teknolojik yenilikler,
- 18- Ticaretin liberalizasyonu.

Yukarıda söz konusu edilen maddeler incelendiğinde değişik başlıklar altında sıralanan özelliklerin ortak bir paydada birleştiği ve tümünün insan doğasının temel ve soyut gereksinimlerine yönelik olguları içerdiği görülmektedir. İnsanın tüketim alışkanlıklarının zaman içinde değişmesi ve tüketimin ivme kazanması üretimin uluslararası boyutlara ulaşmasına ve ticaretin dijitalleşmesine neden olmuştur.

İnternetin bulunması ve yaygın kullanımı her alandaki değişimi global ölçekte ve daha önceleri düşünilemeyen bir hızda gerçekleştirmektedir. Tüm bu etkenler sosyo-kültürel alanda olduğu gibi ekonomik yaşamda da alışıl gelmiş ilke ve yaklaşımların ötesine geçilmeye ve esnek, dinamik ve tempolu piyasaların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

1.3. Globalleşmeye Örnekler

Aşağıdaki örneklerde de görüldüğü gibi globalleşme kavramı hakkında konunun içeriği ve ilgilendirdiği alan açısından birçok farklı ve benzer tanımlar vardır.

- Ateşin İcadı
- Paranın İcadı
- Barutun İcadı
- Matbaanın İcadı
- Sayıların İcadı
- Teleskopun İcadı
- Arabanın İcadı
- Uçağın İcadı
- Reform ve Rönesans Hareketleri
- Elektriğin İcadı
- Röntgenin İcadı
- Atomun İcadı
- Dünya Savaşları
- Demokrasi
- Uzaya Çıkmak
- Bilgisayarın İcadı
- Cep Telefonunun İcadı
- İnternet İcadı

Süreç ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi vb. pek çok alanı kapsadığı için, değişik alanlarda uğraş veren kişi ve uzmanlar süreci kendi amaçları doğrultusunda ve farklı biçimlerde tanımlamayı seçmişlerdir. Globalleşmenin artık yaşamın her alanını kapsadığının hemen herkes tarafından kabul edildiği bilinmektedir.

Bunun başlıca nedeni ise insanoğlunun kendisi için yararlı olacağını düşündüğü yaşamını kolaylaştıracağına inandığı her tür etkinliği, bilgi, materyal ve aracı kendisine

mal ederek, kullanmak istemesidir. Globalleşme süreci bir yandan da farklı coğrafyalarda yaşayan insanların, ortak çıkarlar doğrultusunda her tür bilgi, materyal ve araç-gereç paylaşımında bir araya gelmelerini sağlamaktadır. İnsanın ihtiyacına cevap verecek bilgi ve materyal nereden gelirse gelsin, ayırım yapılmaksızın değişik toplumlarca benimsenmekte, dil, din, ırk, milliyet farkı gözetmeksizin kullanılmaktadır. Bu olgu tüm dünyada bilginin ve bilimin daha önce görülmemiş bir hızla yayılmasına neden olmakta ve insanoğlunun ihtiyaçlarına dönük her tür icadın, milliyet farkı gözetilmeksizin hızla yayılması da globalleşme sürecinin temelini oluşturmaktadır.

Her gün yeni bir icadın insanlığın hizmetine sokulduğu dünyamızda, teknolojinin son ürünlerinden olan cep telefonu, hangi coğrafyada yaşarsa yaşasın, hangi ulusun vatandaşı olursa olsun, hemen herkes tarafından yaygın bir biçimde kullanılmaktadır.

Cep telefonu kullanma olgusu tüm insanlarda ortak olan iletişim ihtiyacının bir sonucudur. Globalleşme süreci içerisinde de bunu milliyetçilik veya başka oryantasyonlar nedeni ile neredeyse hiç kimse kullanmama gibi bir yaklaşım benimsemektedir. Çünkü bu bireylerin ihtiyacını gidermek amaçlı olarak yaptıkları bir iştir. Örnekte de görüldüğü gibi, insanın doğasında hangi coğrafyada ve hangi ulus tarafından icad edilirse edilsin ona fayda sağlayan her şeyden yararlanma eğilimi ağır basmaktadır. Söz konusu örnekler farklı konularda da çoğaltılabilir. Örneğin yeni bir müzik türü, bilgi, yaşam tarzı veya araç-gereç vb.

Yukarıdaki değinilen husus globalleşmenin hızlanması ve yaygınlaşması açısından çok önemli görülmektedir.

1.4. Globalleşme Sürecinin Öncüleri

Globalleşme sürecinin öncüleri olarak adlandırılacak düşünürler 1600'lerden başlayarak günümüze dek çok değişik yorum ve görüşler oluşturmuşlardır. Globalleşme sürecinin öncüleri Tablo 1.1'de gösterilmektedir

Tablo 1.1. Globalleşme Sürecinin Öncüleri

John Done	1600'ler	Hiçbir İnsan ada değildir. (Bağımsız değil)
John Locke	1699	İnsan eğitimle insan oldu. (Doğuştan değil)
Alexander Pope	1730'lar	Eğitimidir ki ortak aklı yoğurur. (Varlık bilinci)
C.A. Helvetius	1810	İNSAN-KÜLTÜR kısır döngüsü eğitimle aşılır.
F. Hegel	1837	Dünya'yı (tarihi), Geist (mistik bir akıl/ruh) yönetiyor.
Karl Marx	1848	Tarihi, (akıl/ruh değil) üretim ilişkileri yapıyor.
Charles Darwin	1859	Bütün canlılar tek bir ilk hücreden geliyor.
E.B. Tylor	1871	Kültür ya da uygarlık, toplum üyesi insanların yaşamdan öğrendiği her şeyin karmaşık bir bütünlüğüdür.
L. Wittgenstein	1925	Sorunlar 'yeni bilgiyle değil' mevcut birikimle çözülür.
J.M. Keynes	1930'lar	Devlet Politikası toplam talebi teşvik edebilir.
Wendel Wilkie	1942	One World ("Tek Bir Dünya" bilinci yok olmuş!)
Julian Huxley	1944	Eğitim neye yarar eğer değişim bilinci kazandırmıyorsa?
Karl Polanyi	1944	Serbest-Pazar serbest değildir; bırakılmamalıdır.
Gordon Childe	1951	Kendini (sürekli olarak yeniden) Yaratan İnsan.
Von Brawn	1955	Önkoşullar yerine getirilirse her şey mümkündür.
Marc Auge	1960'lar	Doğru, yanlış ekonomiler yok farklı kültürler var.
T. Hagerstrand	1981	Hayatta kalmanın ölçütü başarılı komşu olmaktır.

Kaynak: Güvenç (2004:80)

1.5. Globalleşmenin Tarihi ve Oluşumu

Küreselleşme kavramının ortaya çıkışında "küresel köy" tanımının önemli bir rolü vardır. "Küresel" kavramı ilk defa, Mc Luhan'ın (1960), "Küresel Patlamalar" adlı kitabında, yaşanan değişimi ifade etmek için "Küresel Köy" (global köy) terimini kullanmasıyla literatüre girdi (Tutar ve Demir, 2000:21). Mc Luhan eserinde bir yandan medya, öte yandan dünya çapında bir kitlesel tüketim üzerinde duruyor ve bize dünyanın nasıl küçülmekte ve birbirine yaklaşımakta olduğunu anlatıyordu. Mc Luhan'a göre dünya, insanların birbirleri ile yoğun iletişimi nedeniyle, herkesin birbirinden haberdar olabileceği bir köy ortamına dönüşmektedir. Tıpkı kabile toplumunun üyeleri

gibi küresel köyün üyeleri de birbirinden haberdardır ve birbirlerine bağımlıdırlar. Aradaki tek fark küresel köyün mekansal olarak tüm dünyayı kaplamasıdır (Eşkinat, 1998:53). Dünyanın “küresel köy” haline geldiği görüşü, ülkeler arasındaki sınırların öneminin giderek azaldığını ve böylece yerkürenin uzak köşelerinde yaşayan farklı insan grupları arasındaki ilişkilerin sınırlara takılmadan oldukça yoğun ve hızlı bir şekilde gerçekleştiğini dile getirir.

Küreselleşme kavramı 1980'lere doğru Harvard, Stanford ve Columbia gibi prestijli Amerikan işletme okullarında kullanılmaya başlandı ve yine bu çevrelerden çıkmış bazı iktisatçılar tarafından popülerize edildi. Bu kavram aynı yıllarda uluslararası iktisadi kuruluşların yayınlarında ve raporlarında da yer almaya başladı (Timur, 1996:7). Kavramın kendisi eski olmakla birlikte, ancak 1990'lı yıllarda uluslararası ekonomik, politik, sosyal ve siyasal süreçleri tanımlamak maksadıyla, akademik literatüre girdi. Özellikle Ronald Robertso'nun (1992) Globalleşme kitabı, küreselleşme terimine kavramsal bir içerik kazandırdı. 1990'lı yıllarda küreselleşme kavramı, gittikçe yaygın bir biçimde toplumsal değişim kuramlarını açıklamada anahtar bir kavram olarak kullanılmaya başlandı (Eşkinat, 1998:60).

Global kelimesinin 400 yıllık bir geçmişi olmasına rağmen bu kelimenin İngilizce'de “globalization”, “globalizing” şeklinde kullanması 1960 yılına rastlamaktadır. The Economist dergisi 4 Nisan 1959 tarihli nüshasında “İtalya'nın araba ithalatına koyduğu globalized quota'sını yükselttiğini” bildiriyordu. 1961'de Webster, “globalizm” ve “globalization” kelimelerinin tarifini veren ilk büyük sözlük olmuştur. Globalleşme teorisyenlerinden Robertson (1992), 1980 ortalarına kadar globalleşme kavramının akademik açıdan öneminin bilinmediğini, fakat bu tarihten sonra kullanımının oldukça yaygınlaştığını bildirmektedir. Şubat 1994'te Amerikan Kongresi kütüphane katalogunda başlık olarak “globalization” ve bunun türevlerinden birini kullanan sadece 34 eser vardı. Bu eserlerin hepsi de 1987'den sonra yazılmıştı (Waters 1995:2). Bu açıklamalar Batı'da globalleşme olgusunun incelenmek üzere masaya yatırılışının son on yılda gerçekleştiğini göstermektedir. Ülkemizde ise globalleşme konusu daha da yeni olup bu konuda yazılan kitapların sayısı oldukça azdır. Robertson globalleşmenin safhalarını incelediği bir eserinde globalleşme sürecini 1400'lü yıllarda başlatmış ve bu tarihten günümüze beş safhada ele almıştır. Daha çok siyasi tarih karakteri taşıyan bu safhalar şu şekilde belirtilmiştir (Masca, 1996:8-11):

i) Avrupa'da 1400-1750; Oluşum Safhası

Globalleşmenin Avrupa'da 1400-1750 yıllarını kapsayan oluşum safhası ile ilgili temel özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir.

- Ulusal cemaatlerin genişlemeye başlaması ve “ulusüstü” orta çağ sisteminin alaşağı edilmesi,
- Birey ve insanlık kavramlarının vurgulanması,
- Güneş merkezli dünya kuramı ve modern coğrafyanın başlangıcı, ilk dünya haritası ve
- Sömürgecilik.

ii) Avrupa'da 1750-1875; Başlangıç Safhası

Robertson'un (1992) globalleşmenin Avrupa'da Başlangıç Safhası olarak nitelendirdiği dönemde şu gelişmeler gözlenmiştir:

- Homojen üniter devlet fikrine keskin geçiş,
- Devletlerarası resmi diplomatik ilişkiler,
- Standartları konulmuş vatandaş, bireyler ve daha somut bir insanlık anlayışının berraklaştırılması,
- Avrupalı olmayan toplumların “uluslararası topluma kabulü” meselesinin ortaya çıkışı ve
- Ulusçuluk-uluslararasılık meselesinin gündeme gelmesi.

iii) 1875-1925; Take-off Safhası

1875-1925 arası dönem bir gelişme safhası olarak değerlendirilmiş ve bu dönemle ilgili olarak şu gelişmeler yaşanmıştır:

- Ulusal ve kişisel kimliklere dair fikirlerin oluşturulması,
- Bazı Avrupalı olmayan toplumların “uluslararası toplum”a dahil edilmesi,
- İnsanlığa dair fikirlerin uluslararası kademede formüle edilmesi ve uygulamasına girişilmesi,
- Global iletişim biçimlerinin sayısında ve hızında çok keskin yükseliş,
- Ekümenik (evrensel) hareketin yükselişi,

- Global yarışların gelişmesi (Olimpiyatlar, Nobel Ödülleri vs.),
- Dünya Zamanı uygulaması ve Gregoryen takvimin globale yakın benimsenişi,
- Birinci Dünya Savaşı ve
- Cemiyeti Akvam.

iv) 1925-1969; Hegemonya Uğruna Mücadele Safhası

1925-1969 dönemi büyük devletlerin hegemonya uğruna mücadele verdikleri bir dönem olmuştur. Bu dönemdeki gelişmeler ise şunlardır:

- Birleşmiş Milletler,
- İkinci Dünya Savaşı ve bunu takip eden Soğuk Savaş dönemi,
- Savaş suçluları ve insanlığa karşı suçlar kavramlarının ortaya çıkışı,
- Atom bombasının evrensel bir nükleer tehdit oluşturması ve
- Üçüncü Dünya Savaşı olasılığının ortaya çıkışı,

v) 1969-1992; Belirsizlik Safhası

Robertson, 1969 sonrası dönemi ise, Belirsizlik Safhası olarak adlandırmaktadır. Bu dönemle ilgili olarak aşağıdaki gelişmeler üzerinde durmuştur:

- Uzay keşfi, Aya ayak basış,
- Post-materyalist (maddeciliğin ötesine giden) değerlerin ve hakların vurgulanması,
- Cinsel farklılık ve ırk temeline dayanan dünya topluluklarının ortaya çıkması,
- Uluslararası ilişkilerin daha karmaşık ve akıcı hale gelmesi,
- Global çevre problemlerinin farkına varılması ve
- Uzay teknolojisi yoluyla kitle iletişiminin globalleşmesi (Waters 1995:44-45).

Robertson'un yaptığı yukarıdaki safhalara ayırma işlemi globalleşmenin siyasi yönüne ağırlık verilerek yapılmıştır (Masca, 1996:8-11).

Globalleşmenin tarihi veya başlaması üzerine birçok öngörü vardır. Bazıları çok eski tarihlere dayandığı, dünya savaşlarından sonra olduğu, bazıları Berlin duvarının yıkımından sonra olduğu veya 2000 yılının başlarında başladığı gibi.

Globalleşmenin tarihi başlangıcı insanın tarihi başlangıcıyla beraber başlamıştır. İlk söylendiğinde uç bir fikir gibi algılanabilir ancak, globalleşmenin bu çalışmadaki tanımından yola çıkarsak insanın hangi coğrafyada olursa olsun kendine yarayan başka bir coğrafyada kullanılan bir maddeyi, bilgiyi veya bilimi kullanma istek ve ihtiyacına sürekli olarak artarak varolmuştur.

Örneğin; ilk çağlarda insan ateşi bulmuş ve bu buluş her yere yayılmış. Yine ilk çağlarda birbirleriyle karşılaşan topluluklar birbirlerinden daha iyi avlanma görebilen modellerini almıştır ve o günden bugüne her değişim ve yenilik tüm insanlık tarafından kullanılmış ve kullanılmaya devam etmektedir. Globalleşmenin tarihçesi ele alındığında da bunun sadece ekonomik bir boyut olmadığı, ancak ekonomik boyutun globalleşmenin bir parçası olduğu görülmektedir. Eski çağlardan günümüze kadar gelişen tıp bilimi buna bir örnektir. Örneğin; tomografi bugün tüm dünyada kullanılan bir sistem olup sağlığın globalleştiğini göstermektedir.

Globalleşme tarihinin çok eskiye dayandığını ancak globalleşmenin bu kadar hızlanmasını veya hızlı gelişmesinin başlangıç tarihini de uçağın bulunmasına bağlanabileceğini söyleyebiliriz.

Çünkü insan görmediği şeyden korkar. İlk çağlarda bile insan başka bir insanla karşılaştığında birbirine saldırmış. Uçak sayesinde insanın ve maddelerin bu kadar hızlı hareket etmesi globalleşmeyi de o denli hızlı hale getirmektedir. Buna ekonomiden siyasete ve kültürel olaylara kadar birçok örnek verilebilir. Ekonomik alanda hızlı ticaret hızlı tüketimi hızlı tüketim hızlı üretimi hızlı üretim de ekonomik büyümeyi sağlamıştır.

Siyasi görüşmeler eskiye göre daha hızlı olmaktadır. Bu da barış girişimlerinin hızlanmasına yol açmaktadır. Eskiden siyasi anlamda görüşmeler yıllar alır uzlaşma anlamında değil ama barış niyetinin başlaması anlamında zaman kaybına sebep olurdu. Uçağın icadı eskiye göre siyasi alanda iyi niyet görüşmelerini hızlandırmıştır denilebilir.

Kültürel alanda ele alındığında ise bir sanatçının aynı günde 2 veya 3 ülkede konser vermesi veya sergi açması kültürel globalleşmeyi hızlandırıyor denebilir. Ayrıca medya ve internet de mutlaka bu alanda da hızlanmaya çok yardımcı olmuştur. İngiltere'deki bilge, cisimlerin yere düşmesinin ardındaki sırrı çözerken, Polonya'daki bilim adamı gezegenlerin rotasını tespit ediyor; İran'daki sayıların dilini keşfederken,

İtalya'daki cisimlerin neden suya batmadığına kafa yoruyor; eski Yunan'daki tıbbın temellerini atmakla meşgulken; Fransa'daki insanoğlunu ölümcül kuduz mikrobundan kurtarmak için ter döküyordu.

“Yerçekimini Keşfeden” Newton’dan “Gezegenler Üzerinde Çalışmalar Yapan” Kopernik’e, “Matematiğin Öncüsü” Ömer Hayyam’dan “Suyun Gizli Gücünü” ortaya çıkaran Arşimet’e, “Tıbbın Babası” Hipokrat’tan “Kuduzun Belalısı” Pasteur’e varıncaya dek, onlarca bilim adamı, yerkürenin dört bir yanında günümüz dünyasının bilimsel çatısını örmek için dinmek bilmez bir iştahla çalıştı. Kah atomları, kah gezegenleri; bazen mikropları bazen de sayıları konuşturdular; tarihi değiştirdiler. Bu değişimler tüm dünyayı etkilediği için de globalleşmenin oluşumunda da büyük etkileri olduğu söylenilebilir. Globalleşmenin tarihsel gelişimi bu şekilde üstlenebilir ve bu uğraşların hepsinin global etkisi olmuştur denilebilir.

Ayrıca, yıllar içerisinde globalleşmenin sonuçlarından ortaya dünya insanı, dünya vatandaşlığı çıkacak. Bu kavram şu anda mikro anlamda uygulanmakta. Amerika'nın keşfinden sonra diğer kıtalardan insanlar bu kıtaya göç etmiştir. Şu anda Amerika'da yaşayan tüm insanlar kökenleri farklı olsa da hepsi biz Amerikalıyız diyorlar. Globalleşmeyle beraber insanlar biz dünyalıyız diyecekler ve ayrımcılıkları ortadan kaldırıp daha birleşik bir yapıda yaşam yaşayabilecekleri düşünülebilir.

1.6. Globalleşmeyi Tetikleyen Faktörler

Globalleşme ekonomik anlamda, 19. yüzyılın başlarında keşif ve buluşlardaki artış sonucu iletişimdeki yeniliklerin sermayenin önünü açmasıyla başlamıştır. Daha sonraları küresel bir sermaye piyasası oluşmaya başlamış, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerinde olumsuzluklar yaşanmıştır. Ancak küreselleşme bütün hızıyla tüm dünyada devam etmekte ve ülkeleri zorlamaktadır. Globalleşmeyi tetikleyen faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Buluşlar- İcatlar
- Bilim-Sanat
- Uzayın Araştırılması
- İletişimin Hızlanması (Medya-İnternet)
- Dünya Barışı Çabaları

- Demokrasi
- Teknoloji
- Üretim-Ticaret
- Yeraltı Zenginlikleri
- Sermaye
- Doğrudan Yabancı Yatırımlar
- Ucuz İşçilik ve Hammadde
- Küresel Terörizm
- Elektronik Ticaret
- Küresel Isınma ve Çevre

1.7. İnsanlığı Etkileyen Global Sorunlar

Aşağıda listelenen sorunlar bilim dünyasını tüm insanların daha refah ve iyi yaşayabilmesi için çalışmalar yapmaya zorlamaktadır. Söz konusu bu sorunların çözüm arayışları sonucu olarak, üretim faktörlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için uluslararası denetleme mekanizmaları geliştirerek üretim faktörlerinin uzun yıllar insanlığa yetecek düzeyde varlığını düzenleyici standartlar oluşturulmuş ve ISO standartları gibi örneğin ISO 14000 çevreyi dikkate alan bir yapılanma başlamıştır. Ayrıca global kuruluşlardan olan Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ticari aktivitelerin ve kaynakların kullanımında yönlendirici rol oynamaktadırlar.

- Global Isınma
- Global Terör
- Global Göç
- Global Yeraltı Kaynaklarının Tükenmesi
- Global Ekonomik Krizler
- Global Bulaşıcı Hastalıklar

1.7.1. Global Meslekler

Dünyamızda birçok meslek ve meslek insanı vardır ki dünyanın her yerinde iş yapabilir. Bu nedenle hem meslekler hem de insanlar globalleşmektedir diyebiliriz. Bunun nedeni ise bilim-teknoloji Ar-Ge'nin kimsenin tekelinde olmadığıdır. Bu da eğitimde globalleşme demektir. Bu globalleşmenin temelini ise üniversiteler oluşturmaktadır. Global olarak adlandırılacak meslekler arasında aşağıdakileri sıralamak mümkündür.

- Doktorluk
- Mühendislik
- Mimarlık
- Tiyatro-Sinema Sanatçılığı
- Ressamlık-Müziyenlik
- Yabancı Dil Öğretmenliği
- Bankacılık
- Avukatlık
- Tasarımcılık
- Bilgisayar

Tüm dünyadaki üniversitelerde yaklaşık olarak aynı eğitim verilmektedir. Şekil olarak farklılıklar olabilmekle birlikte içerik olarak büyük benzerlikler vardır. Özellikle temel bilimlerde, matematik, fizik, coğrafya gibi alanlarda hemen aynı içerik görülmektedir. Bilimin her alanında ki yenilikler ve değişiklikler tüm dünya üniversitelerinde öğretilmektedir. Bu da doğal olarak global meslekleri ve global insanları yaratmaktadır.

1.7.2. Global Kuruluşlar

Global kuruluşlar diye adlandırılacak pek çok organizasyon bugün dünyamızdaki ekonomik, sosyal ve kültürel olayların bir düzen anlayışı içerisinde işleyişini sağlamayı amaçlamaktadırlar. Bu kuruluşlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

AIIESEC : International Student Organization- Uluslararası Öğrenci Organizasyonu www.aiesec.org

CIS : Council of International Schools- Uluslararası Okullar Konseyi
www.cois.org

EUROVISION : Uluslararası Müzik Organizasyonu www.eurovision.tv

FIFA : The Fédération Internationale de Football Association - Uluslararası Futbol Federasyonu www.fifa.com

FORMULA 1 : Motorsports- Formula Motor Sporları www.formula1.com

GREENPEACE : Uluslararası Çevre Kuruluşu www.greenpeace.org

IAU :International Association of Universities- Uluslararası Üniversiteler Birliği www.unesco.org/iau

IMF : International Monetary Fund - Uluslararası Para Fonu www.imf.org

NATO : North Atlantic Treaty Organization- Kuzey Atlantik İttifakı
www.nato.int

OECD : Organisation for Economic Co-operation and Development - Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü www.oecd.org

OLYMPIC GAMES : Olimpiyat Oyunları www.olympic.org

ROTARY : Rotary Uluslararası Dernekleri www.rotary.org

U.N : United Nations - Birleşmiş Milletler www.un.org

UNESCO : United Nations Educational Scientific and Cultural Organization- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı www.unesco.org

UNICEF : United Nations Children's Fund- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu www.unicef.org

WB : World Bank- Dünya Bankası www.worldbank.org

WEF : World Economic Forum- Dünya Ekonomik Formu www.weforum.org

WHO : World Health Organization- Dünya Sağlık Örgütü www.who.int

WTO :World Trade Organization- Dünya Ticaret Örgütü www.wto.org

1.7.3. Globalleşme Endeksi

Küreselleşen dünya ile entegrasyon konusunda bazı ülkeler dünyanın diğer ülkelerinden daha agresif ve daha başarılılar. Bu boyut içerisinde ele alındığında dünyanın en globalleşmiş ülkeleri hangileridir? Foreign Policy Magazine dergisinin yayınladığı “Globalleşme Endeksi” ülkeler arasındaki bu farkı ölçen ve ülkelerin entegrasyon kabiliyetini değerlendiren bir endekstir. Bu endekste ekonomik küreselleşme sıralaması; mal ve hizmetler (yerli ve yabancı fiyatların yaklaşması, uluslararası ticaretin milli gelir içindeki payı), finans (içerden ve dışardan yönetilen yabancı yatırım ve sermaye akışı portföyleri ve vergi ödemeleri ile diğer gelirlerin milli gelir içindeki payı), kişisel iletişim (uluslararası para havalesi ve diğer transferlerin milli gelir içindeki payı), dakikada kişi başına düşen uluslararası telefon görüşmesi ve turist sayısı, teknoloji (online nüfus yüzdesi, kişi başına düşen internet kullanıcısı ve servisi sayısı) gibi temel kriterlere dayanarak yapılmaktadır. Bu endekse göre 2001 yılında 37. sırada yer alan Türkiye 2007 yılında ise 65. sıraya gerilemiştir (Tablo 1.2).

Tablo 1.2. Globalleşme Endeksi

Ülke	Sıra no (2001)	(2007)
Singapur	1	Singapur
Hollanda	2	Hong Kong
İsveç	3	Hollanda
İsviçre	4	İsviçre
Finlandiya	5	İrlanda
İrlanda	6	Danimarka
Avusturya	7	ABD
İngiltere	8	Kanada
Norveç	9	Ürdün
Kanada	10	Estonya
Danimarka	11	İsveç
ABD	12	İngiltere
İtalya	13	Avustralya
Almanya	14	Avusturya
Portekiz	15	Belçika
Fransa	16	Yeni Zelanda
Macaristan	17	Norveç
İspanya	18	Finlandiya
İsrail	19	Çek Cumhuriyeti
Malezya	20	Slovenya
Türkiye	37 -65	Türkiye

Kaynak: Foreign Policy Magazine, (www.foreignpolicy.com)

1.7.4. Global Günler ve Kutlamalar

İletişim teknolojisi geliştikçe insanlar arasında farklı toplumlar ve bunun sonucunda etkin bir ekonomik yapılanma ve ticaret ortaya çıktığı söylenebilir. Aşağıda saydığımız günler tüm dünyada aynı anda kutladığından tüm dünyayı saran günler olup aynı zamanda tüm insanlara aynı duyguları hissettiren günlerdir. Bu günlerde “globalleşmeyi hissettiren günler” olarak yorumlanabilir. Bu günlerde söz konusu günleri simgeleyen çok sayıda ticari emtia üretilip pazarlanabilmektedir. Örneğin; 14 Şubat Sevgililer günü için kırmızı güllerin üretildiği gibi.

- Sevgililer Günü	14 Şubat
- Dünya Sağlık Günü	7 Mart
- Dünya Kadınlar Günü	8 Mart
- Dünya Su Günü	22 Mart
- Dünya Meteoroloji Günü	23 Mart
- Dünya Tiyatro Günü	27 Mart
- Dünya Veteriner Hekimler Günü	28 Nisan
- Dünya İşçi Bayramı	1 Mayıs
- Anneler Günü	Mayıs'ın 2. Pazar Günü
- Dünya Çevre Günü	5 Haziran
- Babalar Günü	Haziran'ın 3. Pazar Günü
- Dünya Barış Günü	1 Eylül
- Dünya Çocuk Günü	Ekim ayının ilk Pazartesi Günü
- Dünya Gıda Günü	16 Ekim
- Dünya Felsefe Günü	Kasım'ın 3. Perşembe Günü
- Dünya AIDS Günü	1 Aralık
- Dünya Özürlüler Günü	3 Aralık
- Dünya İnsan Hakları Günü	10 Aralık

İKİNCİ BÖLÜM

GLOBAL EKONOMİ

2. Dünya Ekonomisinin Globalleşmesi

Ekonomik bir yöneliş olarak globalleşme ülkeler arasında mal, hizmet, uluslararası sermaye akımları ve teknolojik gelişimin hızlı bir şekilde artmasını ve serbestleşmesini ve bunların sonucu olarak ortaya çıkan ekonomik gelişmeyi ifade eder. Birbiriyle mal işlemleri, çeşitliliği, diğer artışları hizmetler, uluslararası sermaye akımları, teknolojinin çok hızlı ve yaygın bir şekilde yükselmesi ve bu sayılanların ülkeler arasında giderek serbestleşmesi sayesinde ekonomik gelişmeyi ifade eder (IMF, 1997). Küreselleşme yeni ekonomik hareketlerin oluşturduğu yeni bir gerçektir. Bu gerçek ülkeler arasında karşılıklı pazar ve politik ilişkilerinin değişimine aynı zamanda büyümesine sebep olmuştur (Bhagwati, 1996, s.310).

Bir ülkenin Global ekonomiye yön verebilmesi için gelişmiş ülkeler incelendiğinde görüldüğü gibi ya Ar-Ge'sinin (Araştırma-Geliştirme) ya da yeraltı zenginliklerinin güçlü olmalı gerektiği görülecektir. Bu hem global ekonomiye yön veren şirketler için hem de global ekonomiye yön veren ülkeler için geçerlidir.

Buna durumda örnek olarak; Amerika Birleşik Devletlerindeki General Elektrik Firması ile Suudi Arabistan petroleri gösterilebilir. Edison elektriği bulmuş ve General Elektriği kurmuş ve zamanla global bir firma olmuş, Ar-Ge sayesinde global ekonomik güç haline gelmiştir. Dünyanın her yerine ürünlerini satmakta olup yine dünyanın her yerinde firmaları vardır. Suudi Arabistan ise yer altı zenginliğinin sayesinde (petrol) global ekonomiye yön veren sermaye birikimi çok olan bir ülke konumunda olmuş ve tüm dünyada yatırımları vardır.

Bir başka örnekte Coca-Cola ile Gazprom arasında olabilir. Coca-Cola kimsenin bilemediği formülüyle (Ar-Ge'ye bağlı) dünyanın her yerinde en çok içilen içeceği olup firması da en büyük global firmalardandır. Rusya'nın en büyük global firması Gazprom birçok alanda faaliyet gösteriyor olsa da onu global yapan Rusya'nın geniş yer altı zenginliklerini (petrol ve doğal gaz) satmasıyla olmuştur.

Global ekonomi tarih boyunca vardı. İpekyolu, o tarihlerde global ticaretin ve ekonominin döndüğü yerdir. İmparatorluklar dünyadaki topraklarını genişleterek

oralardan vergiler toplardı veya savaşlarda ganimetler alırdı, deniz yollarından vergiler alırdı. Bu olgu zamanla şekil değiştirdi.

Global ekonomiyi oluşturan en büyük unsur klasik ekonomi teorisi olan arz ve talepten oluşmaktadır. Global ekonomi hem mikro hem de makro ekonomiyi içine alır. Çünkü global ekonomi hem şahısları hem şirketleri hem de devletleri yakından ilgilendirir. Artık günümüzde hem şahıslar, hem şirketler hem de devletler alacakları ekonomik kararlarda global ekonomiyi takip etmektedirler. Dünya ekonomisinin globalleşmesi 2000 yılların başında daha da çok hızlanmıştır.

Klasik uluslararası ekonomi teorilerinde dünyada ülkeler yer altı kaynaklarına, iklim şartlarına, avantajlı oldukları üretim sahalarna göre sadece en iyi oldukları sahalara eğilmeli ve tüm kaynak ve enerjilerini bu alanlara yatırmalı ki tüm dünya daha çabuk gelişsin. Çünkü iyi yapamadığı konularda zaman, enerji ve kaynak tktmek, başarılı ve avantajlı olduğu alandaki gelişimi yavaşlatabilmektedir.

Örneğin Türkiye'nin, tarımda avantajı var ama teknolojiye de ihtiyaı olduğundan ikisinde de başarılı olamıyor. Oysa Japonya teknoloji üretiyor ve tarım topraklarına kaynak aktarıyor. Tüm kaynağını teknolojiye ayırsa teorik olarak daha da verimli olur.

Global ekonomide (savaşların olmadığı bir dünyada) Türkiye sadece tarım üretecek, Japonya teknolojiye, Amerika bilime, Rusya, Norveç yeraltı kaynaklarına, İsviçre bankacılık sistemine eğilecek ve bunun gibi diğer ülkeler de kendi avantajlı olduğu alanlarda çalışarak tüm dünyaya ve insanlığa en iyisi için hizmet verecekler.

Global dünyaya örnek olarak verdiğimiz Amerika Birleşik Devletleri ekonomi ve üretimde de bunu uygulamaktadır. Tarım alanı olarak belirlenen bölgede teşvik edilip sadece tarım üretimi yapılıyor, otomotiv üretimi bölgesi teşvik edilip sadece otomotiv üretimiyle uğraşıyor, petrol, finans, turizm-kumarhane bölgeleri de ayrılmış. Her bölge kendi avantajlı olduğu alanları güçlendirip tüm Amerika'ya hizmet ediyorlar.

Dünyada en hızlı gelişen ülkelerden biri de Kore'dir. Kore'de hangi firmanın ne üreteceği Devlet tarafından belirleniyor. Örneğin, Samsung firması sadece elektronik üretirken, Hyundai sadece araba üretmekle yükümlü. Başka bir deyişle Devlet her firmayı sadece bir konuda uzmanlaştırıyor. Böyle odaklanarak dünya çapında markalar

ve şirketler oluşturdular. Bu şirketlerin gelirleri arttı dolayısıyla devletin ve halkın da gelirleri arttı.

Eski tarihlerde imparatorlar global ekonomiden pay elde etmek için savaşlar yapıp ganimetler toplarlardı veya toprak alıp halktan vergi toplarlardı. Demokrasiyle beraber devletler oluşturdukları bütçelerle yatırımlar yapıp devletçe güçlenmeye çalıştılar. Kapitalizmle beraber, devletler güçlerini şirketlere bıraktılar. Şirketler de ürünlerini tüm dünyaya satarak ve diğer ülkelerle ortaklıklar kurarak çok uluslu şirketler haline gelip global ekonomide paylarını çoğaltıp ülkelerdeki şirketlerle etkin bir hale geldiler. Şimdilerde ise 2000’li yılların başından itibaren global fonlar oluştu ve bu fonlardan birikimleri olan şahıslar da paylar alabiliyor. Fonlar Amerikalı, İngiliz veya başka milletler tarafından kurulmuş olabilir. Ama tüm dünyada farklı coğrafyadaki devletler, şirketler ve şahıslar paralarını yatırıyor, para toplanıp çoğaldığında farklı coğrafyadaki ülkelerde yatırım yapıp, farklı bir coğrafyanın şirketi sayesinde yatırımcılar kar sağlayabiliyor. Bu da global ekonominin hızla döndüğünü gösteriyor.

Global ekonomi tüm dünyada ki ekonomiyi iç içe geçirdiğinden ekonomik ve ticari sirkülasyon daha çok artmıştır. Dünya Bankası verilerine göre 2000 yılında 6.5 trilyon dolar olan dünya ticaret hacmi 2006 yılında 11.1 trilyon dolara çıkmıştır. 2000’li yıllarda hızlanan global ekonomik sirkülasyon görüldüğü gibi 6 yılda yaklaşık 2 katına çıkmıştır (Özel, 2008).

Örneğin: arzı ele alırsak; büyük şirketler çok büyüyorlar ve kendi pazarları kendilerine yetmiyor diye dışa açılmak istiyorlar, dış pazarlara mal satarak global ekonomiye geçmiş oluyorlar. Talebi ele alırsak kendine yetemeyen ülkeler gelişmiş ülkelerin ürettikleri, ihtiyaç duydukları ürünleri talep ediyorlar, böylece global ekonomiye geçmiş oluyorlar. Global ticaret arz-talep doğrultusunda global ekonomiyi büyütüyor.

Esasen globalleşmeyle beraber global ekonomi kavramı 2000 yılların başından itibaren sözü edilmeye başlamış olsa da, daha geçmiş (2000 yıllardan önce) yıllarda da Dünya ekonomisi veya uluslararası ekonomi terimleri de aynı türden olayları ifade etmekteydi. Global ekonomiyi takip etmek o kadar önemli hale gelmiştir ki dünyanın en etkin ve en çok okunan dergisi TIME, Global Bussiness (Global İş Dünyası) isimli bir bölüm yayınlamaya başlamıştır. Bu da global ekonominin ne kadar geliştiğini ve takip edilmesinin ne kadar talep gördüğünü göstermektedir.

2.1. Küreselleşmenin Yararları

Küreselleşmenin yararları ekonomik büyüme, dış ticaret ve ekonomik canlanma, rekabet ve çok uluslu şirketlerin güçlenmesi şeklinde aşağıdaki gibi incelenebilmektedir³.

2.1.1. Ekonomik Büyüme

Ekonomik büyüme küreselleşme sayesinde gelişmekte olan ülkeler açısından en önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. Öncelikle küreselleşme ticareti arttırma, dolayısıyla ticaretten sağlanacak kazanç arttırmıştır. Etkin olarak faaliyette bulunmayan endüstrileri daha etkin çalışmaya zorlamıştır. Dışsal faaliyetler az gelişmiş ülkelerde yeni endüstrilerin oluşumuna neden olarak yabancı sermayenin söz konusu ülkeler içine akışını sağlamıştır. Bunun ortaya koyduğu sonuç ise ülke içerisinde tarife fabrikalarının oluşmasıdır. Küreselleşmenin büyümeye olan bir diğer katkısı ise her ülkenin ayrı olarak başaramadığı optimal kaynak dağılımı ve tam istihdamın beraber sağlanmasıdır. Bu bağlamda küreselleşme sayesinde az gelişmiş olarak kabul edilen birçok ülke gelişmiş üretim merkezlerine dönüşecek ve çağı yakalayarak gelişen ülkeler seviyesine ulaşacaklardır.

Diğer taraftan hızlı teknolojik değişim ve dünya mali piyasalarının bütünleşmesi, düşük işlem ve bilgi maliyetleri yoluyla produktivite artışına ve büyümeye yol açmıştır. Böylece düşük maliyetler, piyasaların artan etkinliği, yüksek verimlilik ve düşük gümrük duvarları yeni yatırım imkânlarını arttırmıştır. Bu sayede coğrafi uzaklık, mal ve hizmetlerin sağlanmasını sınırlayan bir faktör olmaktan çıkmıştır.

2.1.2. Dış Ticaret ve Ekonomik Canlanma

Bilindiği gibi uluslararası ticaret milli ekonomik refahı arttırır. Dolayısıyla, dış ticaretin artması ekonomik canlanmaya sebep olmaktadır (Walther, 2002:147). Küreselleşmenin bütün dünya ülkelerini birleştirerek geniş bir kent yarattığı, bu kentte tüketicilerin tüketim tarzlarının, kurumların, grupların, yaşantıların birbirleri ile benzeştiği, ekonomi ve ticarete milli devletlerin etkinliğinin ve denetimlerinin azaldığı, uluslararası şirketlerin belirleyici oldukları bir pazar ortaya çıkmaktadır. Bu pazarda emek, mal, hizmet ve sermayenin önündeki engeller ortadan kalkmaktadır. Ulaşım ve iletişimin hızla geliştiği, teknoloji sayesinde dünyanın her yerinde üretim ve

³ <http://www.e-konomist.net/kuresellesme-paradoksu>

pazarlamanın mümkün hale geldiği, mali piyasaların dünya ölçeğinde bağımsız ve olağanüstü güç olduğu tam rekabet ortamına ulaşılmaktadır. Ayrıca uluslararası ticaret milli ekonomik refahı da arttırmaktadır.

2.1.3. Rekabet

Küreselleşme yerleşik oligopolleri parçalayarak rekabetin yolunu açmaktadır. Finansal sektörün dışında yatırım için gelen yabancı sermaye bazen ana ülkedeki bir şirketin şubesini açarak, özelleştirme yoluyla eski kamu kuruluşlarını satın alarak, dikey ya da yatay bütünleşme metodunu kullanarak, ortaklıklar kurarak ya da tümünden satın almalarla reel sektörde rekabete yol açmaktadır. Banka birleşmeleri veya banka şubelerinin açılması gibi yıllarca mali piyasalarda daha çok rekabete itilmekte dolayısıyla firmalar verimli ve etkin çalışmaya zorlanmaktadır (Kar ve Günay, 2003:18). Bu yüzden gelişen rekabet firmaları daha kaliteli mal ve hizmet üretimine teşvik etmektedir. Ayrıca küreselleşme istikrar, risk alma, bankacılık sisteminin denetimi ve düzenlenmesi, piyasa disiplini, mevduata devlet garantisi ve bilinçli zararları önleme gibi bazı kavramları yeniden tanımlamıştır.

Diğer taraftan rekabet hem sanayileşmiş ülkelerde, hem de gelişmekte olan ülkelerde hemen hemen aynı seviyeye ulaşmıştır. Bu noktada son yirmi yıl içinde birçok gelişmekte olan ülkenin, özellikle gelişen piyasa ekonomileri dünya ticaretine ve küresel ekonomiye aktif olarak katılmaktadırlar. Ayrıca gelişen piyasa ekonomilerinde Asya ekonomilerinin varlığı kendini giderek daha fazla hissettirmektedir. Rekabet dolayısıyla bu devletlerin dünya ticaretindeki payları önemli ölçüde artmıştır.

2.1.4. Çok Uluslu Şirketlerin Güçlenmesi

Günümüzde şirketler hem dış ülkelere mal satmakta, hem de dış ülkelerden kaynak kullanmaktadır. Özellikle, ihracat yaparak ve faaliyetlerini düşük maliyetli bölgelere kaydırmak kaydıyla dış ekonomik ilişkiler kurmaktadır. Bu yeni ekonomik düzende güç, çok uluslu şirketlere (ÇUŞ) geçmektedir. Böylece şirketler birleşmekte ve daha güçlü bir konuma gelmektedirler. Ülkelerin pazarları çok uluslu firmaların rekabetine sahne olmaktadır. Hemen hemen tüm ülkelerde yerli üreticiler ve girişimciler arasındaki rekabet mücadelesine yabancılar da katılmakta ve bu süreçte ülkeler, dünya standartlarında mal, hizmet ve bilgi üreten toplumlar olmaya doğru yol almaktadırlar.

2.2. Global Ekonominin Türleri

Küresel ekonomi insanların göç etmeye başlaması ve ihtiyaçların çeşitlenmesi ile başlamış, öncelikle ülkeler arası transferi kolay olan üretim faktörlerinde sermaye başta olmak üzere yukarıda listelenen alanlarda hızlanarak devam etmiştir.

- Sermaye Transferi
- Üretim Transferi
- Özelleştirmeler
- Şirket Birleşmeleri
- Yer altı Kaynaklarının Kullanım Hakları

2.2.1. Global Ekonominin Yarattığı İş Alanları

Küreselleşmenin doğal sonucu olarak ta çok çeşitli hizmet sektörü olmasında yeni iş alanları doğmuş ve yaygınlaşarak ekonomilere entegre olmaya devam etmektedir. Ayrıca altta verilen alanlarda da çok sayıda sektör etkilenmiştir.

- Çok Uluslu Fonlar
- Dış Kaynak ve Hizmet Kullanımı (Outsourcing)
- Oto Kiralama (Rent a Car)
- Havaalanı İşletmeciliği
- Uluslararası Fasonculuk
- Bayilik ve Franchising
- Şehiriçi Otelciliği

2.2.2. Küresel Ekonominin Etkilediği Önemli Sektörler

- 1- Uluslararası Ticaret
- 2- Bankacılık ve Sigortacılık
- 3- Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık
- 4- Telekomünikasyon
- 5- Çok Uluslu Şirketler
- 6- Yabancı Yatırımlar

7- Turizm

Ekonomik globalleşme, genel anlamda ülke ekonomilerinin dünya ekonomisiyle entegrasyonunu, yani dünyanın tek bir pazarda bütünleşmesini ifade etmektedir. Bir başka deyişle ekonomik globalleşme, ülkeler arasında mal, sermaye ve emek akışkanlığının artması sonucu ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerin yoğunlaşması ve ülkelerin birbirlerine yaklaşması demektir (Aktan,1999:2). Ekonomik globalleşme sürecinde, mal ve hizmetler ile uluslararası sermaye hareketleriyle ilgili sınır-ötesi işlemler çeşitlenerek artmakta ve teknoloji dünya çapında daha hızlı bir biçimde yayılmaktadır. Bu süreçte global firmalar önemli bir fonksiyon üstlenmekte ve bu firmalar vasıtasıyla teknoloji gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere doğru yayılmaktadır. Telekomünikasyon, bilgi ve ulaşım teknolojisindeki hızlı gelişmeler, GATT, WTO ve IMF gibi uluslararası kuruluşların çabalarıyla dünya ekonomisinde sağlanan liberalleşme hareketleri, ülkelerin hızlı ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmede piyasa ekonomisinin önemini kavramaları, uluslararası firmaların sınır-ötesi satış yapma ve maliyet düşürmek amacıyla daha ucuz kaynak sağlama gibi faktörler ekonomik globalleşmeye ortam hazırlamıştır. Mal ve hizmetler ile üretim faktörlerinin, yani emek, sermaye ve teknolojinin uluslararası alanda mobilitesi sonucu mal ve hizmet piyasalarının entegrasyonu ekonomik globalleşme ile sonuçlanmıştır⁴.

Ekonomik globalleşme, kendisini *üretim ve finansal faaliyetlerin globalleşmesi* olmak üzere iki farklı alanda göstermektedir. *Üretimin globalleşmesi*, ülke bazında faaliyet gösteren firmaların üretim faaliyetlerini diğer ülkelere ve kıtalara yaymalarını ifade etmektedir. Üretim faaliyetleri global firmalar aracılığıyla sınır-ötesi sabit sermaye yatırımı, sınır-ötesi iştirak, fason imalat anlaşmaları gibi değişik şekillerde uluslararası arenaya taşınmaktadır. Üretim alanı olarak bütün dünyayı hedefleyen bu firmalar, üretim faaliyetlerini maliyet avantajı sağlayacak ülkelere kaydırmanın yollarını aramakta ve faaliyetlerini hammadde maliyeti, ara malı maliyeti, işgücü maliyeti ve dışsal maliyetler açısından daha cazip gördükleri ülkelere kaydırmaktadırlar. Bu yöneltte özellikle işgücü maliyetinin düşüklüğü ve dışsal maliyetler önemli rol oynamaktadır. Global firmalar, ücret artışlarının işgücü verimliliğini aştığı ülkeleri hemen terk etmekte ve düşük işgücü maliyeti sağlayacak ülkelere ya da bölgelere yönelmektedirler. Ayrıca, bu firmalar kendilerini çevre koruma maliyetlerinin

⁴ <http://www.canaktan.org/yeni-trendler/globallesme/anasayfa-globallesme.htm>

etkisinden kurtarmak ve böylece rekabet avantajı sağlamak amacıyla faaliyetlerini çevre koruma mevzuatları görece gevşek olan ülkelere kaydırmaktadırlar.

Üretimin globalleşmesi ile özellikle mikro-elektronik ve motorlu taşıt üretimi gibi alanlarda '*global fabrikalar*' ortaya çıkmıştır. Böylece, bir malın üretiminin değişik safhalarını oluşturan araştırma-geliştirme, parçaların hazırlanması, montajı, tamamlanması ve kalite kontrol gibi safhalar bir ülkeyle sınırlı kalmayıp; karşılaştırmalı üstünlüğe bağlı olarak tek bir üretim hattı içinde birden çok ülkeye yayılmıştır. Bir başka ifadeyle, üretimin globalleşmesi ile üretim içi ihtisaslaşma (*intra-product specialisation*) önem kazanmıştır. Böylece, global firmalar etkinlik ve verimliliği ön plana çıkarmakta ve global rekabet koşullarını kendi lehlerine çevirebilmek için sürekli yenilik yapmak ihtiyacı duymaktadırlar.

Finansal faaliyetlerin globalleşmesi ise, ekonomik globalleşmenin kendini gösterdiği bir diğer alandır. Finansal faaliyetlerin globalleşmesiyle sermaye, herhangi bir coğrafi sınır içerisinde kalmayıp; daha düşük risk ve daha yüksek kazanç sağlamak düşüncesiyle herhangi bir kısıtlamaya maruz kalmadan sınır-ötesi alanlara kolayca yayılmaktadır. Bu alanın, globalleşmenin en yaygın ve en yoğun olarak yaşandığı alan olduğu söylenebilir. Finansal faaliyetlerin globalleşmesi, özellikle 1980'li yıllarda ve sonrasında hızlı bir gelişme göstermiş ve uluslararası finansal piyasaları birbirinden ayıran sınırlar hemen hemen ortadan kalkmıştır. Hızla birbirlerine entegre olan finans piyasaları, uluslararası sermaye hareketlerinin kaynağının, kanallarının ve hacminin değişmesine neden olmuştur. Bu gelişmenin temelinde gelişmekte olan ülkelerin uluslararası finansal faaliyetleri kendi ülkelerine çekmek için uygulamaya koydukları deregulasyon politikaları, esnek kur rejiminin benimsenmesi, finansal araç türlerindeki hızlı artış, telekomünikasyon araçları gibi siyasal, kurumsal ve teknik faktörler yatmaktadır (DPT, 1995:214).

2.3. Globalleşmenin Ekonomik Sonuçları

Globalleşme, ekonomik alanda üretimin tarzını değiştirmiştir. Şirketler sınır ötesi sabit sermaye yatırımı yaparak, sınır ötesi başka şirketlerle işbirlikler kurarak, fason imalat anlaşmaları ya da başka yöntemlerle mal ve hizmet üretim faaliyetlerini kendi ülkelerinin dışına yaymışlardır. 1970'li yıllarda yaşanan ekonomik kriz sonrası böyle bir yola gidilmesi, üretimde globalleşmeyi de hızlandırmıştır.

Global üretim tarzının amacı; daha karlı pazarlar açmak için ekonomik süreçleri hızla uluslararası platforma yaymak ve kapitalizmin başarılı bir şekilde işlenmesini sağlamaktır. Globalleşmeyle birlikte üretimin örgütlenme tarzı da değişti. Sanayi yeniden yapılanma yoluna gitti. Bu yeniden yapılanma beraberinde teknolojik gelişmeyi, rekabeti ve üretimde kaliteyi getirdi. İşletmelerde dikey entegrasyon azaldı, maliyetler düştü, kar arttı. Globalleşme üretimi “vatansız” hale getirdi. Şirketler, nerede daha ucuz üretebiliyorlar ve daha fazla kar elde edebiliyorlarsa, orayı tercih etmeye başladılar. Şirketlerin başka ülkelerdeki bu üretimleri, o ülkelerin kalkınmasına ve teknoloji transferine de yardımcı olmaktadır. Global üretim tarzı, çok uluslu şirketlerin dünya ekonomisinde söz sahibi olmasına neden olmuştur. Üretimde yenilik tekeli elinde bulunduran çok uluslu şirketler, çok büyük esneklikler gösterebilmekte; üretim hızlı hareket edebilmektedir. Devletler, hantal yapıları ve karar alma süreçlerinin çok uzun olması nedeniyle çok uluslu şirketlerle rekabet edemez hale gelmişlerdir. Dünyadaki toplam ticaretin büyük bir bölümünü gerçekleştiren bu şirketler, teknolojik gelişmeyi de denetledikleri için artık dünyanın hangi yöresinin gelişeceğini ve hangi yörelerinin yeni teknolojiye sahip olacağını da belirlemeye başlamışlardır (Özkan, 2004).

Çok uluslu şirketlerin tüm dünyada ekonomiyi ele geçirmeye başlamalarıyla birlikte tekel oluşturdukları da görülmektedir. Teknolojik güç ve üstünlüklerini kullanan çok uluslu şirketler, ellerindeki teknolojiyi aktarmayarak rekabeti önlüyorlar ve tekel olmanın avantajını kullanıyorlar. Eğer buna rağmen yine piyasada rekabet oluşursa, bu kez de finansal güçlerini kullanıp rakip şirketleri ele geçirebiliyorlar. Rakiplerini piyasadan silen çok uluslu şirketler giderek devasa bir güç halini almaktadır.

Çok uluslu şirketler, oluşturdukları markalarla da tekeli güçlerini pekiştirmektedirler. Pazarlama kanallarına sahip olmanın avantajını kullanan çok uluslu şirketler, iletişim araçları vasıtasıyla markalarını topluma dikte edebilmekte, yani markaların ortaya çıkışını da engelleyebilmektedir.

Globalleşmenin ekonomik sonuçlarından en önemlisi de finansal piyasaların globalleşmesidir. Finansal globalleşmenin temelinde, gelişmiş ülkelerin uluslararası finansal faaliyetleri kendi ülkelerine çekmek için uyguladıkları serbestleştirme politikaları başta olmak üzere, serbest kur politikalarının benimsenmesi, finansal araçların çeşitliliğindeki hızlı artış ile telekomünikasyondaki gelişme gibi politik,

kurumsal ve teknik etkenler bulunmaktadır. Eğer dũnyanın herhangi bir bõlgesinde vergi, kota, kambiyo ve faizlerle ilgili dũzenlemeler kısıtlayıcı ise, para ve sermaye başka bir bõlgeye kolayca kaymaktadır. Bu nedenle ulusal otoriteler, uluslararası finansman alanında kendi ÷lkelerinin payını korumak ve artırmak için sũrekli rekabet etmek durumundadır (Özkan, 2004).

Gũnũmũzde gelişmiş iş bõlũmũ ve bunun uluslararasında neden olduğu karşılıklı bağımlılık da dış ticaretin giderek artması yõnũnde olumlu bir baskı oluşturmaktadır. Dış ticaret arttıka, bağımlılık da artmaktadır. Dış ticaretle globalleşme arasında, birbirini besleyen bir etkileşin mevcuttur (Özkan, 2004).

Çok Uluslu şirketlerin, gũnũmũzde artık “global şirketlere” dõnũřtũkleri belirtilmekte ve global şirketlerin özellikleri řõyle sıralanmaktadır:

“Global şirket, tũm etkinliklerini dũnya çapında değerlendirmektedir. Tek bir stratejisi vardır; rekabeti global boyutta algılamakta ve kendini ona gõre õrgũtleyip yõnlendirmektedir. Global şirket pazarlama ve üretim politikaları açaısından farklı davranmaktadır. Pazara yũksek dũzeyde standartlaşmış ÷rũnler sunan global şirketler, dũnyanın her yerine aynı tũrde ÷rũn sunarak “÷rũnde tũrdeřleřme” sağlamaktadırlar. Örneğin, Benetton veya McDonalds, dũnyanın her yerine aynı tũr giyecek ve yiyecekleri pazarlıyorlar.

Ünlũ spor ayakkabı üreticisi Nike, global şirketin tipik bir õrneđi olarak kabul edilmektedir. Nike’ın pazarı tũm dũnyadır; şirketin ABD’deki merkezinde sadece model tasarımı, stratejik maliyet-karlılık hesapları ile global dũzeyde pazarlamanın koordinasyonu yapılmaktadır. Ayakkabı üretimini ise Uzak Doğu’da yerel taşeron şirketler yapmaktadır. Üretim maliyetleri en dũřũk oranda tutulmakta ve üretimin kalitesi çok sıkı denetlenmektedir. Eğer burada üretim maliyeti artarsa hemen daha ucuza üretim yapılabilecek başka bir ÷lkeye geçilmektedir. Global şirket, tũm dũnyayı bir pazar yeri olarak kabul etmekte, ucuz emek ve kaliteli üretim imkanı bulduğu her yerde üretim yapmakta, karlılık oranlarını mũthiř şekilde artırmaktadır. Bugũn dũnyamız bu global şirketlerin istilasını altındadır. Yoksul ÷lkelerin işçileri, onlar daha fazla kazansın diye boğaz tokluğuna çalışmakta, global şirketler de gelişmemiş ÷lkelerin insanların emeğini sõmũrerek gũçlerine gũç katmaktadır (Özkan, 2004).

2002 yılından sonra yıldızı parlayan yatırımcı tũrlerinden biri de Tũrkçe’ye “õzel sermaye fonları” olarak çevrilebilecek “Private Equity” fonları oldu. Zor durumda

ya da iyi yönetilmeyen şirketlerin çoğunluk hisselerini aldıktan sonra bu şirketleri yeniden yapılandırmayı ve belli bir süre içinde şirketler karlı hale gelip değerlendirildikten sonra yeniden blok halinde ya da halka arz üzerinden satarak yüksek getiri elde etmeyi amaçlayan bu fonlar, 2002 yılı ve sonrasında finansman imkanlarının artmasıyla altın çağlarını yaşamaya başladılar. CDO ve CLO mekanizmaları sayesinde bu şirketlere kredi veren bankalar, bu kredileri (bir çeşit tahvil şeklinde) başkalarına satıp bilançolarından çıkarabiliyorlar ve böylece yine başka özel sermaye fonlarına kredi verebilecek hale gelebiliyorlardı. Aynı mekanizma sadece bankaların bu tür fonlara daha rahat kredi vermelerini kolaylaştırıyor, özel sermaye fonlarının direkt finansman bulabilmesini de kolaylaştırıyordu. Bu dönem büyük satın alımlara sahne oldu. Kohlberg Kravis Roberts (KKR) adlı fonun Teksaslı Enerji Şirketi TXU için ödediği 45 milyar dolar, yine aynı şirketin 1988 yılında RJR Nabisco'yu 31 milyar dolara alırken kırdığı rekoru tarihe gömdü. Blacktone adlı fon Equity Office Properties Trust adlı ticari gayrimenkul şirketini 39 milyar dolara, Bain, KKR ve Merrill Lynch konsorsiyumu Hospital Corporation of America adlı dev hastane operatörünü 33 milyar dolara, Apollo ve Texas Pacific ortaklığı eğlence sektörünün devlerinden Harrah's Entertainment adlı şirketi 27 milyar dolara, Bain Capital ve konsorsiyumu Clear Channel adlı meyde şirketini 26 milyar dolara, Carlyle, Riverstone ve Goldman Sachs konsorsiyumu Kinder Morgan adlı eski bir Enron iştiraki olan enerji şirketini 22 milyar dolara, Cerberus Albertson's adlı süpermarket zincirini 17 milyar dolara, ve Carlyle ve konsorsiyumu oto kiralama devlerinden Hertz'i 15 milyar dolara satın almışlardır. Sektörün yıllık hacmi 2006 yılında 2000 yılındaki eski rekor olan 3 trilyon dolarlık hacmini aşarak 4 trilyon dolara dayandı (Özel, 2008:57-8).

Ülkelerin ekonomik, finansal, politik ve hatta kültürel açıdan birbirlerine yakınlaşması olarak nitelendirilebilecek globalizasyon kavramı, ünlü ekonomist John Williamson tarafından ortaya konan ve sonradan "Washington Consensus" olarak adlandırılan 10 temel prensibe dayanıyor (Williamson, 2004). O dönemde Washington'daki Uluslararası İktisat Enstitüsü (IIE) adlı bir sivil düşünce kuruluşunda çalışan Williamson ortaya koyduğu bu prensiplerle aslında yine Washington merkezli IMF, Dünya Bankası ve ABD Hazinesi gibi kurumların yaratmak istedikleri global ekonomik düzeni özetlemiş oldu. Bu düzenin kurulabilmesi için öncelikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınmaları ve dünya ekonomisine entegre olmaları gerekiyordu. Globalizasyon kelimesine indirgenen bu prensipler özetle,

- 1- Mali disiplin (bütçe disiplini)
- 2- Kamu harcamalarının sağlık, eğitim, altyapı gibi verimlilik artırıcı ve kamu yararı gözetilen alanlara kaydırılması
- 3- Vergi reformu (düşük vergi oranları ve etkin vergileme)
- 4- Faizlerin serbestleştirilmesi (faizin piyasalarda belirlenmesi)
- 5- Birbirleriyle uyumlu ve rekabetçi kur düzeyleri
- 6- Serbest dış ticaret rejimi
- 7- Sabit sermaye yatırımlarının teşvik edilmesi (izin verilmesi)
- 8- Kamu şirketlerinin özelleştirilmesi
- 9- Finansal kurumlar, çevre ve tüketici hakları dışındaki alanlarda korumacılığın, gözetimlerin ve serbest rekabeti engelleyen her türlü düzenlemelerin ve kısıtlamaların kaldırılması (deregülasyon)
- 10- Mülkiyet haklarının (yasal düzenlemelerle) korunması şeklinde sıralanıyordu.

Elbette gelişmekte olan ülkelerin bu tür bir yapısal değişimi sarsıntısız gerçekleştirmesi kolay değildi. Kur düzeyi rekabetçi bir konumda tutulurken faizlerin serbestleştirilmesi, sermaye hareketleri serbestleştirilirken de kur düzeyinin rekabetçi tutulması veya ekonomik liberalizasyona gidilirken bankaların aşırı risk almalarının engellenmesi zordu. Gelişmekte olan ülkelerdeki bu yapısal değişim ve dünya ekonomisine entegre olma çabaları 1994 yılında Meksika (Tekila), Arjantin ve Türkiye’den 1997–1999 yılları arasında Güneydoğu Asya, Rusya ve Brezilya’ya ve sonrasında da 2000 ve 2001 yıllarında yine Türkiye ve Arjantin’e kadar geniş bir yelpazede ekonomik ve finansal krizlerin yaşanmasına neden oldu. Bu krizler sonrasında Williamson’ın globalizasyon tanımından ortaya çıkan “Washington Consensus” tanımına başka katkılar yapıldı. Ünlü uluslararası iktisatçı Rodrik’e (1997) göre Williamson’ın prensiplerine aşağıdaki prensiplerde dahil edilmeliydi. Bu prensipler:

- 11- Kurumsal yönetim
- 12- Yolsuzlukla mücadele
- 13- Esnek işgücü

- 14- Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) üyeliği
- 15- Finansal kurallar ve standartlar
- 16- Ekonomilerin sermaye hareketlerine “dikkatli bir şekilde” açılmaları
- 17- Orta yol izlemeyen (ya sabit ya da tam esnek kur rejimleri)
- 18- Bağımsız merkez bankaları ve enflasyon hedeflemesi
- 19- Etkin sosyal güvenlik sistemleri
- 20- Fakirlikle savaş

Bu sayede globalizasyon amaçlandığı gibi başarıya ulaşacak ve gelişmekte olan ülkelerin krizler yaşanmadan ya da sosyal sorunlar yaratmadan kalkınmalarını ve dünyaya entegre olmalarını sağlayacaktı. 1997 yılı ve sonrasında kriz yaşayan bölgelerde özellikle 2002 yılından sonra yukarıdaki prensipler doğrultusunda yeniden yapılanmaya girişilmesi, bunun meyvelerini vermeye başlaması ve nihayetinde Çin ve Hindistan gibi dev ekonomilerin devreye girmeleri sayesinde gerçekten de yeni bir global ekonomik düzen ortaya çıkmaya başladı (Özel, 2008).

“Ben İsveçliyim, evim Avrupa, pazarım Dünya”. Bu yalın sözler yeni teknolojileri dünyanın dört bir yanında İnternet üzerinden pazarlayan şirketin başındaki genç bir kadın girişimciye ait. AB’nin önde gelen siyasi ve ekonomik çevrelerinin gözünde, çok beğendikleri bu tanımlama ve sahibinin kimliği yaşlı kıtanın yeni küreselleşme anlayışını simgeliyor. Küreselleşmenin ekonomik boyutu artık kalkınmış ülkelerin kültürlerinin bir parçası oldu. Tarih uluslararası ekonomideki küreselleşme dalgaları ve hızlanan teknolojik gelişmelerin 20. yüzyılın son dönemine damgasını vurduğunu yazacak. Benzer bir küreselleşme süreci 19. yüzyılın sonunda da yaşanmış, ticaret kıtalararası boyutta artarken, elektriğin ve motorlu araçların keşfi insanlığı yeni ufuklara taşımıştı. Fakat bu gelişmelere rağmen aşılamayan ulusal çıkar çatışmaları I. Dünya Savaşı’na neden oldular. Tarihe bakılırsa siyaset her zaman ekonomi ile paralel gitmiyor. Bugün 21. yüzyılın başında küresel ekonomi yine olağanüstü bir sıçrayış döneminden sonra siyasi tıkanıklık belirtileri göstermektedir. Bir taraftan, saf ekonomik gerçekler daha fazla serbest ticaret, daha akışkan bir uluslararası sermaye hareketi, daha az ulusal yasal sınırlama ve daha çok teknolojiye işaret ediyor. Diğer bir taraftan, sosyal dengeler, kültürel tercihler ve çevreyi koruma öncelikleri gibi etkenler küreselleşmenin siyasi boyutunu ön plana çıkarıyor. Toplumlar artık yalnızca ekonomik gelişme ile

tatmin olmuyorlar. Batı Avrupa demokrasileri için mevcut sosyal devlet sistemlerinden tamamen vazgeçmek mümkün değil. Hızla kalkınan ülkeler ise demokrasi ile ekonomik refah arasındaki ilişkiyi iyi kavrayamadıklarından şeytanın bacağına bir türlü kıramıyor (Kaleağası, 2003).

Globalleşme sürecinin ekonomik alandaki sonuçlarından bir diğeri de dış ticaretin artmasıdır. Dünya nüfusunun artması, ulaşım ve iletişimi kolaylaştıran bilimsel ve teknolojik gelişmeler, soğuk savaşın sona ermesiyle planlı ekonomi sistemine tabi birçok ülkenin serbest piyasa ekonomisine geçmesi, uluslararası ticareti de artırmıştır. Son yıllarda dünya ticaretindeki artış, dünya ekonomisinde (GSMH) sağlanan artışın daima önünde seyretmesi de bunun bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Tablo 2.1, Tablo 2.2 ve Tablo 2.3).

Tablo 2.1. Ülke Gruplarının Dünya Nüfusu ve Dünya Ekonomisindeki Yerleri (2007)

Ülkeler	Ülke Sayısı	GSYİH (%)	Mal ve Hizmet İhracatı (%)	Nüfus (%)
Gelişmiş Ülkeler	31	56.4	66.4	15.3
ABD		21.4	9.6	4.7
Euro Bölgesi	15	16.1	29.5	4.9
Japonya		6.6	4.7	2.0
İngiltere		3.3	4.2	0.9
Kanada		2.0	2.9	0.5
Diğer Gelişmiş Ülkeler	12	7.0	15.4	2.2
Geçiş Sürecinde ve Gelişmekte Olan Ülkeler	141	43.6	33.6	84.7
Afrika	47	3.0	2.5	12.8
Orta ve Doğu Avrupa	15	3.3	4.4	2.9
Bağımsız Devletler Topluluğu	13	4.5	3.4	4.3
Gelişmekte Olan Asya	23	20.1	13.2	52.6
Orta Doğu	13	3.8	4.7	3.7
Batı Yarımküre	33	7.4	4.5	8.5
Ağır Bir Biçimde Borçlu Fakir Ülkeler	31	0.8	0.4	7.2
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	19	4.6	5.4	5.5

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, Globalization and Inflation, Nisan 2006.

IMF, World Economic and Financial surveys, Housing and Business Cycle, Nisan 2008, s.235

Tablo 2.2. Dünya Ekonomisinin Genel Görünümü (Yıllık, % Değişme)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Dünya Üretimi	2.8	3.7	4.8	2.6	3.1	4.1	5.3	4.8	5.0	4.9
Gelişmiş Ekonomiler	2.6	3.4	3.9	1.2	1.6	2.0	3.3	2.7	3.0	2.7
Geçiş Sürecinde ve Gelişmekte Olan Ülkeler	3.1	4.1	6.1	4.4	5.1	6.7	7.6	7.2	7.2	7.9
İthalat										
Gelişmiş Ekonomiler	6.0	8.1	11.6	-0.5	2.5	4.1	8.9	5.8	7.4	4.2
Geçiş Sürecinde ve Gelişmekte Olan Ülkeler	-0.1	0.1	14.5	3.4	6.3	10.3	15.8	12.4	14.4	12.8
İhracat										
Gelişmiş Ekonomiler	4.3	5.6	11.7	-0.6	2.2	3.3	8.5	5.3	8.2	5.8
Geçiş Sürecinde ve Gelişmekte Olan Ülkeler	5.5	3.4	13.3	3.1	7.0	10.6	14.6	11.5	10.9	8.9
Tüketici Fiyatları (Dolar)										
Gelişmiş Ülkeler	1.5	1.4	2.2	2.1	1.5	1.8	2.0	2.3	2.4	2.2
Geçiş Sürecinde ve Gelişmekte Olan Ülkeler	11.1	10.1	7.1	6.6	5.8	5.8	5.7	5.4	5.4	6.4

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, Globalization and Inflation, Nisan 2006.

IMF, World Economic and Financial surveys, Housing and Business Cycle, Nisan 2008.

IMF, Türkiye'nin satın alma paritesine göre gayri safi yurtiçi hasılasının 2013'te 1.311 milyar dolara çıkacağını belirtmiştir (Tablo 2.3). Türkiye böylece büyük ekonomiler arasında 16'cı sıraya yerleşecek. ABD ise yine 14.2 trilyon dolarla yine en büyük olacak.

Tablo 2.3. En yüksek GSYİH'ya sahip olacak ülkeler (milyar dolar)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Artış oranı (%)
ABD	14.195	14.533	15.227	16.131	17.013	17.862	25.8
Çin	7.792	8.684	9.773	10.978	12.308	13.779	76.8
Hindistan	3.289	3.616	3.979	4.388	4.828	5.305	61.3
Japonya	4.438	4.586	4.752	4.936	5.116	5.296	19.3
Almanya	2.906	2.989	3.097	3.225	3.357	3.486	20
Rusya	2.274	2.461	2.657	2.874	3.099	3.330	46.4
İngiltere	2.215	2.292	2.412	2.543	2.664	2.768	25.7
Brezilya	1.961	2.069	2.202	2.339	2.480	2.625	33.9
Fransa	2.116	2.181	2.278	2.388	2.498	2.609	23.3
İtalya	1.826	1.864	1.912	1.972	2.032	2.097	14.8
Türkiye	942	999	1.069	1.146	1.226	1.311	39.2

Kaynak: http://www.worldbulletin.net/news_detail.php?id=23529 Erişim tarihi: 15/08/2008

2.3.1. Çok Uluslu Şirketlerin Gelişimi

Çok Uluslu Şirketlerin özellikle 2000 yılı sonrası yapıları incelendiğinde yabancı sermaye paylarının çok büyük oranlarda arttığı kesin olarak görünmektedir (Bkz Tablo 2.4 ve Tablo 2.5). Tablolarda görüldüğü gibi yabancıların aktifler içerisindeki payları ve yabancı satışlarda büyük artışlar kaydedilmiştir. Bu değişimler dünyadaki çok uluslu şirketlerin daha da globalleştiği ve globalleşmeyi de daha da hızlandırdığını kanıtlamaktadır.

Tablo 2.4. Aktif Büyüklüklerine Göre Dünyadaki En Büyük 25 Çokuluslu Şirket (2002)

Şirket adı	Ülkesi	Sektörü	Aktif Büyüklüğü (milyar ABD Doları)		Satışlar (milyar ABD Doları)		Çalışan sayısı	
			Yabancı	Toplam	Yabancı	Toplam	Yabancı	Toplam
General Electric	ABD	Elektrik & Elektronik	229.01	575.24	45.40	131.69	150,000	315,000
General Motors	ABD	Motorlu Araçlar	107.92	370.78	48.07	186.76	101,000	350,000
Ford Motor Company	ABD	Motorlu Araçlar	165.02	295.22	54.47	163.42	188,453	350,321
Vodafone Group Plc	İngiltere	Telekomünikasyon	207.62	232.87	33.63	43.12	56,667	66,667
DaimlerChrysler Ag	Almanya / ABD	Motorlu Araçlar	35.77	196.37	46.13	141.49	72,560	365,571
Deutsche Post World Net	Almanya	Taşımacılık / Depolama	22.78	170.50	21.82	37.13	108,609	327,676
Verizon Communications	ABD	Telekomünikasyon	12.23	167.46	3.26	67.62	19,513	229,497
Toyota Motor Corporation	Japonya	Motorlu Araçlar	79.43	167.27	72.82	127.11	85,057	264,096
British Petroleum Company Plc	İngiltere	Petrol	126.10	159.12	145.98	180.18	97,400	116,300
Electricite'de France	Fransa	Elektrik, Gaz, Su	47.38	151.83	12.55	45.74	50,437	171,995
Royal Dutch / Shell Group	İngiltere/Hollanda	Petrol	94.40	145.39	114.29	179.43	65,000	111,000
Deutsche Telekom AG	Almanya	Telekomünikasyon	19.17	120.58	0.30	24.39	78,146	255,969
E.On	Almanya	Elektrik, Gaz, Su	52.29	118.52	13.10	35.05	42,063	107,856
AOL Time Warner Inc	ABD	Medya	23.47	115.45	8.32	40.96	18,555	91,250
Wolswagen Group	Almanya	Motorlu Araçlar	57.13	114.15	59.66	82.24	157,887	324,892
France Telekom	Fransa	Telekomünikasyon	73.45	111.73	18.18	44.10	102,016	243,573
RWE Group	Almanya	Elektrik, Gaz, Su	50.69	105.11	17.62	44.10	55,563	131,765
Fiat Spa	İtalya	Motorlu Araçlar	46.15	96.99	24.56	52.63	98,703	186,492
Wal-Mart Stores	ABD	Perakende	30.70	94.68	40.79	244.52	300,000	1,400,000
IBM	Amerika	Elektrik/Elektronik	34.95	96.48	48.42	81.18	178,602	315,889
Exxon Mobil Corporation	ABD	Petrol	60.80	94.94	141.27	200.94	56,000	92,000
Total Fina Elf	Fransa	Petrol	79.03	89.45	77.46	96.99	68,554	121,469
Philip Morris Companies Inc	ABD	Çeşitli ürünler	21.51	87.54	35.68	80.40	40,795	166,000
Telekom Italia	İtalya	Telekomünikasyon	17.25	84.84	6.69	32.95	21,653	106,620
Hitachi Ltd	Japonya	Elektrik / Elektronik	20.18	84.48	15.58	67.17	83,478	339,572

Kaynak: World Investment Report 2007, UNCTAD (<http://www.unctad.org>)

Tablo 2.5. Aktif Büyüklüklerine Göre Dünyadaki En Büyük 25 Çokuluslu Şirket (2005)

Şirket adı	Ülkesi	Sektörü	Aktif Büyüklüğü (milyar ABD Doları)		Satışlar (milyar ABD Doları)		Çalışan sayısı	
			Yabancı	Toplam	Yabancı	Toplam	Yabancı	Toplam
General Electric	ABD	Elektrik & Elektronik	412.69	673.34	58.81	149.70	155,000	316,000
General Motors	ABD	Motorlu Araçlar	175.25	476.08	65.29	192.60	194,000	335,000
Ford Motor Company	ABD	Motorlu Araçlar	119.13	269.47	80.32	177.09	160,000	300,000
Toyota Motor Corporation	Japonya	Motorlu Araçlar	131.67	244.40	117.72	186.18	107,763	285,977
DaimlerChrysler	Almanya / ABD	Motorlu Araçlar	51.34	238.81	76.98	186.53	103,184	382,724
Vodafone Group Plc	İngiltere	Telekomünikasyon	196.39	220.50	39.50	52.43	51,052	61,672
Royal Dutch / Shell Group	İngiltere/Hollanda	Petrol	151.32	219.51	184.05	306.73	92,000	109,000
Exxon Mobil Corporation	ABD	Petrol	143.86	208.33	248.40	358.95	52,920	84,000
British Petroleum Company Plc	İngiltere	Petrol	161.17	206.91	200.30	253.62	78,100	96,200
Deutsche Post AG	Almanya	Taşımacılık / Depolama	41.84	203.59	27.58	55.53	17,857	348,642
Electricite'de France	Fransa	Elektrik, Gaz, Su	91.48	202.43	26.06	63.58	17,801	161,560
Wolkswagen	Almanya	Motorlu Araçlar	82.58	157.62	85.90	118.64	165,849	345,214
Deutsche Telekom AG	Almanya	Telekomünikasyon	78.38	151.46	31.66	74.23	75.820	243.695
E.On	Almanya	Elektrik, Gaz, Su	80.94	149.90	29.15	83.18	45,820	79,947
Wal-Mart Stores	ABD	Perakende	41.47	138.19	62.72	312.42	500,000	1,800,000
Protector & Gamble	ABD	Çeşitli	60.25	135.69	38.76	68.22	69,835	138,000
France Telekom	Fransa	Telekomünikasyon	87.18	129.51	25.63	61.07	82,034	203,008
RWE Group	Almanya	Elektrik, Gaz, Su	82.57	128.06	23.39	52.08	42,349	85,928
Chevron Corporation	ABD	Petrol	81.22	125.83	99.97	193.64	32,000	59,000
Total	Fransa	Petrol	108.10	125.71	132.96	178.30	64,126	112,877
Telekom Italia Spa	İtalya	Telekomünikasyon	45.49	113.71	7.68	37.26	13,497	85,484
Altria Group	Amerika	Tütün	30.53	107.95	54.95	97.85	81,670	199,000
ConocoPhillips	ABD	Petrol	55.90	107.00	48.57	179.44	15,931	35,591
IBM	Amerika	Elektrik/Elektronik	45.66	105.75	56.18	91.13	195,406	329,373
Siemens AG	Almanya	Elektrik/Elektronik	66.85	103.75	64.44	96.00	296,000	461,000

Kaynak: World Investment Report 2007, UNCTAD (<http://www.unctad.org>)

2.3.2. Dünya Genelinde Doğrudan Yabancı Yatırımların (DYY) Gelişimi

Doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) küreselleşmenin hızlanmasındaki en önemli araçlardan biri olmakla beraber gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini de çoğunlukla olumlu yönde etkilemektedir. Globalleşmenin özellikle 1990'lı yılların sonundan itibaren hız kazanması doğrudan yabancı yatırımların büyük oranlarda artmasına sebep olmuştur (Tablo 2.6).

Aşağıdaki örneklerde de görüleceği üzere uluslararası yatırımlar büyük bir hızla devam etmekte ve dünya ekonomileri gittikçe globalleşmektedirler. Kuveyt devletinin sahip olduğu Kuwait Investment Authority, Ocak ayında Citigroup'tan 3 milyar dolarlık, Merrill Lynch'ten de 2 milyar dolarlık hisse aldı. Birleşik Arap Emirlikleri'ne ait dünyanın en büyük varlık fonu Abu Dhabi Investment Authority de Kasım 2007'de Citigroup'un yüzde 4.9 hissesi için 7.5 milyar dolar ödedi. Körfez ülkelerinin ABD'li bankalara bu yıl verdikleri toplam para 12.5 milyar doları buldu. Singapur hükümeti, Ocak ayında Citigroup'tan 6.9 milyar dolarlık, Aralık 2007'de İsviçreli UBS'ten 10.6 milyar dolarlık hisse aldı. Singapur devletinin yatırım şirketi olan Temasek Holdings de, Temmuz 2007'de İngiliz bankacılık devi Barclays'in hisselerine 2 milyar dolar, Aralık 2007'de ise Merrill Lynch hisselerine 5.6 milyar dolar yatırdı. Böylece Singapur'un finans devlerine son 1 yılda yatırdığı toplam para 25.1 milyar doları buldu (Vatan gazetesi, 2008a).

Benzer şekilde Capital Dergisinin yurtdışında yatırım yapan ve giderek globalleşen Türk şirketleri ile ilgili yaptığı araştırmaya göre bugün Türk şirketlerinin 90 ülkede toplam 5 milyar dolarlık yatırımının olduğu saptanmıştır (bazı şirket ve grupların ise verilerini paylaşmadıkları için bu rakamın çok daha büyük olduğunu belirtmekte fayda vardır) (Gözütok, 2008).

Tablo 2.6. Doğrudan Yabancı Yatırımlar, 1970-2006 (Milyar ABD Doları)

Bölgeler ve Ülkeler	1970	1980	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Dünya Toplamı	13.418 (100)	55.262 (100)	201.594 (100)	342.592 (100)	1.411.366 (100)	832.567 (100)	621.995 (100)	564.078 (100)	742.143 (100)	945.795 (100)	1.305.852 (100)
Gelişmiş Ülkeler	9.564 (71)	47.575 (86)	165.627 (82)	222.000 (65)	1.146.238 (81)	609.027 (73)	442.284 (71)	361.192 (64)	418.855 (56)	590.311 (62)	857.499 (66)
Avrupa	5.226 (39)	21.578 (39)	97.044 (48)	135.979 (40)	721.931 (51)	392.722 (47)	314.582 (51)	277.075 (49)	209.203 (28)	494.980 (52)	566.389 (43)
Kuzey Amerika	3.083	22.725	56.004	68.027	380.802	187.124	96.613	60.628	135.462	129.947	244.435
Kanada	1.823	5.807	7.582	9.255	66.795	27.663	22.156	7.482	-0.364	28.922	69.041
Amerika	1.260 (9)	16.918 (31)	48.422 (24)	58.772 (17)	314.007 (22)	159.461 (19)	74.457 (12)	53.146 (9)	135.826 (18)	101.025 (11)	175.394 (13)
Avustralya	0.893	1.866	8.121	11.970	14.019	8.314	17.019	8.020	36.007	-35.160	24.022
İngiltere	1.488	10.123	30.461	19.969	118.764	52.623	24.029	16.778	55.963	193.693	139.543
Gelişmekte olan Ülkeler	3.854 (29)	7.664 (14)	35.892 (18)	115.963 (34)	256.088 (18)	212.017 (26)	166.318 (27)	178.699 (32)	283.030 (38)	314.316 (33)	379.070 (29)
Africa	1.266 (10)	0.400 (1)	2.806 (1.4)	5.655 (1.7)	9.685 (1)	19.979 (2.4)	13.571 (2.2)	18.677 (3.3)	18.018 (2.4)	29.648 (3)	35.544 (2.7)
Latin Amerika and the Karayipler	1.599 (12)	6.483 (12)	9.748 (5)	29.610 (9)	97.803 (7)	78.464 (9)	54.317 (9)	44.692 (8)	94.290 (13)	75.541 (8)	83.753 (6)
Güney ve Merkezi Amerika	1.189	6.093	8.907	29.083	77.685	68.092	49.796	41.055	63.391	68.387	69.383
Karayipler	409	390	841	526	20.117	10.373	4.521	3.638	30.899	7.154	14.370
Asya ve Okyanusya	0.990 (7)	0.781 (1.4)	23.339 (12)	80.699 (24)	148.600 (11)	113.574 (14)	98.431 (16)	115.330 (20)	170.722 (23)	209.127 (22)	259.773 (20)
Güneydoğu Avrupa ve Geçiş Ekonomileri	4.628	9.040	11.524	13.393	24.187	40.258	41.169	69.283

Kaynak: UNCTAD (<http://www.unctad.org>)

*Parantez içindeki sayılar dünyadaki toplam içindeki payını göstermektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE TÜRKİYE EKONOMİSİ

3. Genel Olarak Türkiye Ekonomisi

Küreselleşme, özellikle son yirmi yıldır artan bir ivme ile hayatımızda yer alan, dünya ekonomik ve siyasi ilişkilerini şekillendiren bir kavram olarak hayatımıza girdi. Dolayısıyla küreselleşmenin Türkiye ekonomisine olan etkilerini 1980 sonrası için incelemek daha uygun olacaktır. Türkiye'nin dünya ekonomisine entegrasyonu genel olarak 1980 yılında başlamış, 1989-1990 yılında da ulusal mali piyasaların serbestleştirilmesi ve uluslararası sermaye hareketleri üzerindeki kontrollerinin kaldırılmasıyla tamamlanmıştır. Türkiye, 1990'lı yıllarda tamamıyla dışa açık bir makro ekonomik uyum süreci yaşamış ve ulusal ekonominin birikim ve büyüme ilişkileri de bu sürece uygun olarak yeniden biçimlenmiştir. Türkiye 1989 yılında, kambiyo rejimini tamamen serbestleştirmiş ve ödemeler dengesinin sermaye hareketleri kalemlerini doğrudan doğruya uluslararası finans sermayesinin spekülatif hareketlerine açmıştır.

Küreselleşmenin izlerinin görünmeye başladığı 1980'li yılların başlarında, Türkiye ile benzer şartlarda bulunan bazı ülkeler buldukları konum itibarıyla küreselleşmeden büyük ölçüde faydalanmış, liberal ekonominin kazanımlarından büyük paylar almış ve serbest piyasa ekonomisinden kaynaklanan sermayeyi öncelikle yatırımlara yöneltmişlerdir. Alınan kredi ve yardımların yatırıma yöneltilmesi sonucu yeni iş sahaları açılmış, üretime öncelik verilmiş, tüketim ağırlıklı toplum yapısından üretim ağırlıklı toplum yapısına geçilmiştir. 20 yıl önce Türkiye ile hemen hemen aynı ekonomik verilere sahip olan İspanya, Yunanistan ve Meksika gibi ülkeler, küreselleşme rüzgarlarını da arkalarına alarak ekonomilerinde büyük atılımlar yapabileme başarısını göstermişler ve yapılan yatırımları doğru alanlarda kullanmışlar, insana yatırım yapmanın önemini kavramışlar, istikrarlı ekonomik politikalar ile sonuca gitmeyi başarmışlardır.

Fakat Türkiye ise, ümidini IMF politikalarına bağlamış, nasıl olsa özelleşecek duygusu ile kamu alanlarına yatırım yapmamış, uzun vadeli çözümler yerine kolay yol olan iç ve dış borçlanmayı seçmiş, üreten yerine tüketen toplum olmayı kabul etmiş, politika üreten toplum yerine başkaları tarafından uygulanan politikaları kabul eden toplum yapısını kanıksamıştır. Dolayısıyla, tam anlamıyla küreselleşmeden faydalanamamıştır.

Türkiye’de 1978, 1994 ve 2000-2001 yıllarında önemli sayılabilecek finansal krizler görülmüştür. Ayrıca Asya ve Rusya krizi de Türkiye’yi önemli ölçüde etkilemiştir. 1980 yılı öncesi yaşanan krizler, daha çok Türkiye’de mal ve emek piyasalarının gelişmediği, döviz piyasası ile para piyasalarının mevcut olmadığı ortamlarda oluştuğundan küreselleşme kaynaklı olmaktan uzaktırlar. Bu nedenle, küreselleşme sürecinde 1980 sonrasında ülkemizde karşılaşılan küresel kaynaklı finansal krizler, Asya ve Rusya krizleri, Türkiye ekonomisini oldukça etkilemiştir.

Türkiye’de küresel özellikler taşıyan ilk finansal kriz 1994 yılında patlak vermiştir. Öyle ki, Türkiye’nin 1994 yılında aslında mini bir Güneydoğu Asya krizi yaşadığı belirtilmektedir. Bu kriz sadece finansal yapıdan kaynaklanmamış, krize öncülük eden gelişmelerde reel sektördeki aksaklıkların da önemli rolleri olmuştur. Türkiye ekonomisinin yapısal problemleri 1994 yılı başlarında yüksek bir döviz talebi ortaya çıkarmış ve baskı altında tutulan döviz kurları serbest piyasada büyük bir yükseliş trendine girmiştir. Serbest piyasada dolar değer kazanmış, sonrasındaki gelişmeler ve tedaviye yönelik düzenlemelerin gecikmesi sebebiyle de, “5 Nisan kararları” olarak da bilinen bir dizi istikrar tedbirinin alınmasına yol açmıştır.

Türkiye 22 Kasım 2000 ve 21 Şubat 2001 tarihlerinde finansal karakterli yeni krizlerle karşılaşmıştır. Likidite ve döviz talebi krizi olarak adlandırılabilen bu krizlerin daha önceki krizlerden farkı, kapsamlı bir istikrar programının uygulandığı dönemlere rastlamış olmasıdır. Türkiye’nin, bu tarihinin en büyük ekonomi krizine IMF destekli bir program uygularken yakalanmış olması, IMF ile yeni ve daha kapsamlı bir anlaşmanın yapılmasını engellememiştir. Finansal kriz sonrasında IMF ile yeni bir anlaşma yapılarak yapısal reformların uygulanması konusunda daha kararlı olan “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” Mayıs 2001’de ilan edilmiştir. Bu programın genel stratejisi üç aşamayla özetlenebilir: Birincisi, finansal piyasalardaki belirsizliği azaltmak için hayati önlemler alınmıştır; ikincisi, para ve döviz piyasalarında istikrarı sağlamak üzere önlemler alınmıştır; son olarak, makroekonomik dengelerin kurulması için önlemler alınmıştır⁵.

1980’lerden itibaren Türkiye’de yaşanan uyum sürecinin de gösterdiği gibi son yirmi yılda dünya ekonomisine entegrasyon anlamında pek çok alanda önemli adımlar atılmıştır. Ne var ki bazı temel makroekonomik göstergelerden de anlaşılacağı üzere

⁵ Deatylı bilgi için bkz. http://www.tcmb.gov.tr/yeni/duyuru/eko_program/program.pdf

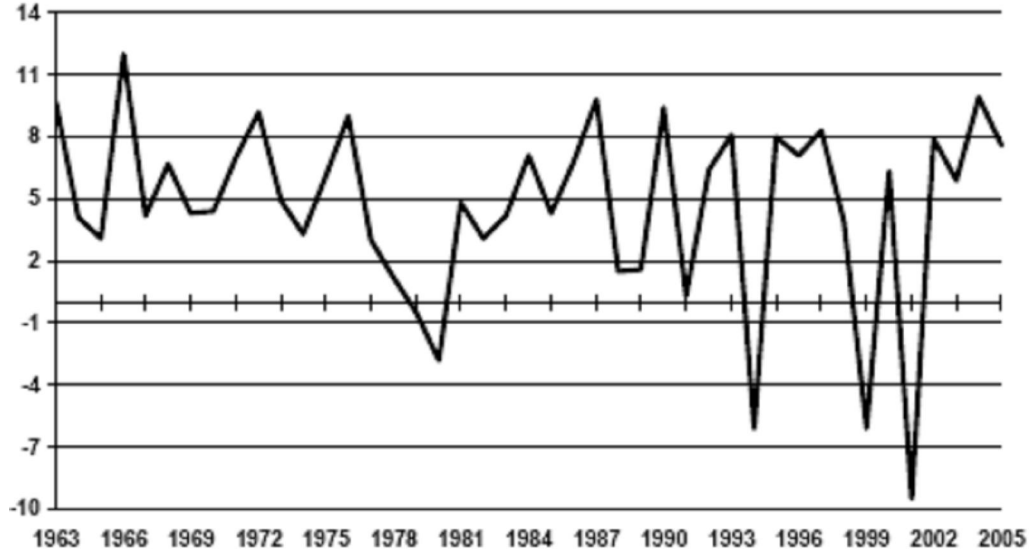
Türkiye ekonomisi bu entegrasyondan yeteri kadar faydalanamamıştır. Bu başarısızlığın gerisindeki temel neden sık sık değişen koalisyon hükümetlerinin kısa vadede yoğunlaşan ekonomi politikaları ve 1990'larda özellikle bankacılık sektörü, kamu finansmanı ve kamu yönetimi alanlarında yapısal reformların ertelenmesidir. Yüksek kamu sektörü açıklarının yarattığı kronik ve yüksek enflasyon ortamı ekonomik birimlerin orta vadeli planlar yapmalarını engelleyen bir faktör olmuştur. Diğer bir faktör de uluslararası ekonominin durumu olmuştur. Özellikle 1990'larda tüm dünyada yaygınlaşan sermaye hareketlerinin liberalleştirilmesinin etkisiyle gelişmekte olan ekonomilerin dış şoklara karşı kırılganlığı artmıştır. Bu anlamda, Türkiye ekonomisi bir istisna teşkil etmemiş ve başka yerlerdeki krizlerden, örneğin 1990-1991 Körfez Krizinden ve 1998'deki Rusya krizinden kötü etkilenmiştir. Bu şoklar, 1990'lar boyunca kısa vadeli sermaye akımlarında ani ve yüksek oranda tersine dönüşler yaşanmasına neden olmuştur.

2002 yılından itibaren ise Türkiye'nin temel makroekonomik göstergelerinde olumlu gelişmeler görülmeye başlanmıştır. En olumlu gelişmeler yıllardır süregelen yüksek enflasyon oranının tek haneli hale gelmesi, faiz oranlarının yüzde 70'lerden yüzde 16'lara düşmesi, ihracatın 100 milyar doları geçmesi ve doğrudan yabancı yatırımların çok büyük oranlarda gerçekleşmesi örnek olarak gösterilebilir. Bu makroekonomik gelişmeler Türkiye'nin dünya ekonomisine entegrasyonunu daha da artırmış ve Türkiye küreselleşmeden daha çok faydalanmaya başlamıştır. Makroekonomik değişkenler incelendiğinde, özetle, Türkiye tam anlamıyla globalleşmeden ancak 2000 sonrası en iyi şekilde faydalanmaya başlamıştır.

3.1. Türkiye'de Büyüme

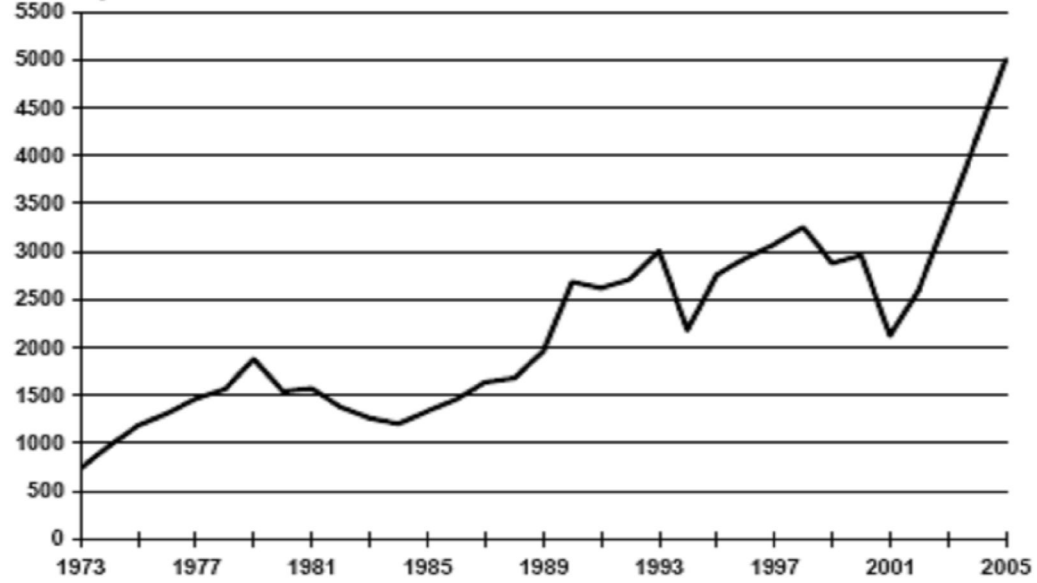
Son yirmi yıl değerlendirilirken, büyüme hızı göz önüne alınması gereken önemli bir unsurdur. Türkiye 1960'larda ve 1970'lerde yıllık yüzde 6'lık büyüme oranlarına ulaşmış ancak 1980'lerde ve 1990'larda bu oranlar önemli ölçüde düşmüş ve oldukça değişken olmuştur. Yine de 1980'lerde ve 1990'ların ilk yarısında ulaşılan büyüme oranları (yıllık yaklaşık yüzde 4,5), aynı dönemde orta gelirli ülkeler kategorisindeki ülkelerde görülen düşük büyüme oranları ile kıyaslandığında başarılı sayılmaktadır. Son beş yılda ise yıllık ortalama yüzde 6'nın üzerinde bir ekonomik büyümeye ulaşmıştır (Şekil 3.1, Tablo 3.1). Benzer şekilde kişi başına düşen GSMH son beş yılda iki katına çıkmıştır (Şekil 3.2, Tablo 3.1).

Şekil 3.1. GSMH Büyüme Hızı (Sabit fiyatlarla, %)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (http://www.tuik.gov.tr/yillik/Ist_gostergeler.pdf)

Şekil 3.2. Kişi Başına GSMH (Milyon ABD Doları)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (http://www.tuik.gov.tr/yillik/Ist_gostergeler.pdf)

Tablo 3.1. Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) Büyüme Hızları ve Kişi Başına Gelir

Yıllar	GSMH (Cari fiyatlarla, 000 000 TL)	Tarım	Sanayi	Hizmetler	GSMH Değişimi (%)	Kişi Başına Gelir (US\$)
1960	68	2,3	0,4	5,4	3,4	519
1965	112	-3,9	9,5	5,6	3,1	481
1970	208	2,8	1,3	4,3	4,4	604
1975	691	3,1	9,1	8,5	6,1	749
1976	868	7,0	9,0	12,9	9,0	1.002
1977	1.108	-1,9	6,9	4,4	3,0	1.205
1978	1.646	2,8	3,4	0,1	1,2	1.338
1979	2.877	0,0	-4,4	0,8	-0,5	1.488
1980	5.303	1,1	-3,3	-3,7	-2,8	1.604
1981	8.023	-1,9	9,2	6,2	4,8	1.760
1982	10.612	3,1	4,9	3,2	3,1	1.570
1983	13.933	-0,9	6,3	7,0	4,2	1.598
1984	22.168	0,5	9,9	7,9	7,1	1.412
1985	35.350	-0,5	6,2	5,1	4,3	1.299
1986	51.185	4,6	11,1	6,0	6,8	1.238
1987	75.019	0,4	9,1	12,9	9,8	1.356
1988	129.175	7,8	1,8	0,5	1,5	1.487
1989	230.370	-7,6	4,6	0,9	1,6	1.668
1990	397.178	6,8	8,6	10,3	9,4	1.693
1991	634.393	-0,9	2,7	0,6	0,3	1.979
1992	1.103.605	4,3	5,9	6,5	6,4	2.712
1993	1.997.323	-1,3	8,2	10,7	8,1	2.657
1994	3.887.903	-0,7	-5,7	-6,6	-6,1	2.752
1995	7.854.887	2,0	12,1	6,3	8,0	3.056
1996	14.978.067	4,4	7,1	7,6	7,1	2.159
1997	29.393.262	-2,3	10,4	8,6	8,3	2.784
1998	53.518.332	8,4	2,0	2,4	3,9	2.936
1999	78.282.967	-5,0	-5,0	-4,5	-6,1	3.032
2000	125.596.129	3,9	6,0	8,9	6,3	3.159
2001	176.483.953	-6,5	-7,5	-7,7	-9,5	2.134
2002	275.032.366	6,9	9,4	7,5	7,9	2.662
2003	356.680.888	-2,5	7,8	6,7	5,9	3.425
2004	428.932.343	2,0	9,4	10,2	9,9	4.256
2005	486.401.032	5,7	6,6	8,5	8,4	5.042
2006	575.783.962	5,9	7,6	5,8	6,0	5.477

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (http://www.tuik.gov.tr/yillik/Ist_gostergeler.pdf)

3.2. Türkiye’de Enflasyonun Gelişimi

1970’li yılların ortalarından beri ülkemizin gündemindeki en önemli sorunlardan bir tanesi enflasyondur. “Enflasyon, fiyatlar genel düzeyinin sürekli olarak yükselmesi ya da paranın satın alma gücünün sürekli olarak düşmesi” şeklinde tanımlanabilir. Aslında 1950’li yıllarda sorun olmaya başlayan enflasyon olgusu, ekonomi politikalarında köklü dönüşümler yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle bazı yıllarda fiyat artışları önemli boyutlara ulaşmıştır.

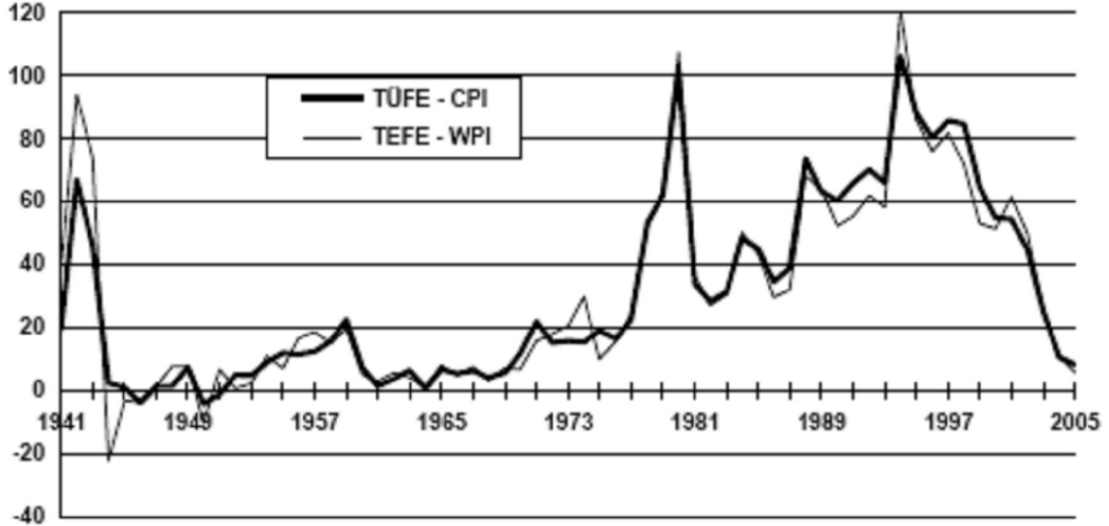
1970’lerde ise alınan istikrar önlemleri ve yapılan devalüasyon, yürürlüğe giren personel yasası (1963) enflasyon sürecinde iç dinamikleri harekete geçirmiş ve buna 1973 yılında petrol fiyatlarının dört kat artması dolayısıyla ithal edilen enflasyon da eklenmiştir. Ancak hükümet, tedbir almak yerine petrol ürünlerine yönelik sübvansiyon politikasını devam ettirmiş ve sonuçta bütçe açıkları hızla artmaya başlamıştır. Bu durum enflasyonun önemli bir kaynağı olmuş ve ardından yaşanan 1979 Petrol Krizi ile birlikte “fakirleşme enflasyonu” ortaya çıkmıştır.

1963 yılında %4.2 seviyesinde olan toptan eşya fiyat endeksi (TEFE), 1980 yılında %107.6’ya ulaşmıştır (Kepenek ve Yentürk, 2004). 1980’li yıllar Türkiye için hem serbestleşme çabalarının ön plana çıktığı hem de enflasyonu düşürmek amacıyla önemli istikrar tedbirlerinin alındığı yıllar olmuştur. Amaç, yapılan istikrar programı ile enflasyonun %20-25 seviyelerine düşürülmesi olmuştur. Oysaki bu oran 1950’lerde ülkeyi ağır bir bunalıma sürüklemiştir. 24 Ocak 1980 İstikrar Programı ile enflasyon hedeflenen kadar olmasa da %34 seviyesine düşürülmüştür (TCMB, 2002). Burada fiyat artışlarındaki yavaşlamada parasal genişlemenin kontrol edilmesi ve para talebinin arttırılması şeklindeki para politikası önemli rol oynamıştır. Ancak 1983 yılında para ve maliye politikasının gevşetilmesine bağlı olarak enflasyon hızındaki gerileme tersine dönmüştür. 1984 yılında TEFE’deki artış %50.3 seviyesinde gerçekleşmiştir. Kısacası bu dönemde enflasyonla mücadele kararsız bir şekilde sürdürülmüş ve 1990’larda enflasyon oranı neredeyse %70’e yükselmiştir. Beklenilenin aksine 1980’lerin ikinci yarısında uygulanan serbestleşme politikaları enflasyon rakamlarını düşürmekte etkili olmamış, enflasyon oranlarında azalma yerine önemli artışlar görülmüştür. 1994 yılında Türk lirasının aşırı derecede değer kaybetmesine de bağlı olarak tüketici fiyat endeksi (TÜFE) %106’ya çıkmıştır. Kriz atlatıldıktan sonra enflasyon oranı %89 dolaylarına kadar gerilese de eski seviyesine geri dönmemiştir. Sonuç olarak, 1980’den 2000 yılına

kadar enflasyonu düşürme yönündeki reform çabalarının başarılı olmadığı ve reform öncesinde %24 civarında olan TÜFE'nin yaklaşık üç kat artarak 1990'larda %77'ler seviyesine ulaştığı söylenebilir (TCMB, 2002).

Kısacası Türkiye'nin enflasyon rakamlarına bakıldığında genel olarak enflasyonun 1975-2003 döneminde ortalama %60 oranlarında seyrettiği fakat 2003 yılından itibaren ise hızlı bir düşüş yaşadığı ve 2007 yılının sonunda ise % 8 seviyesine gerilediği görülmüştür (Şekil 3.3). Türkiye'nin dünya ekonomisine entegrasyonu arttıkça makroekonomik problemler daha da azalacak ve daha istikrarlı bir ekonomik yapı oluşmasına katkı sağlayacaktır.

Şekil 3.3. Toptan Eşya ve Tüketici Fiyatları Endeksi (Değişim oranı, %)

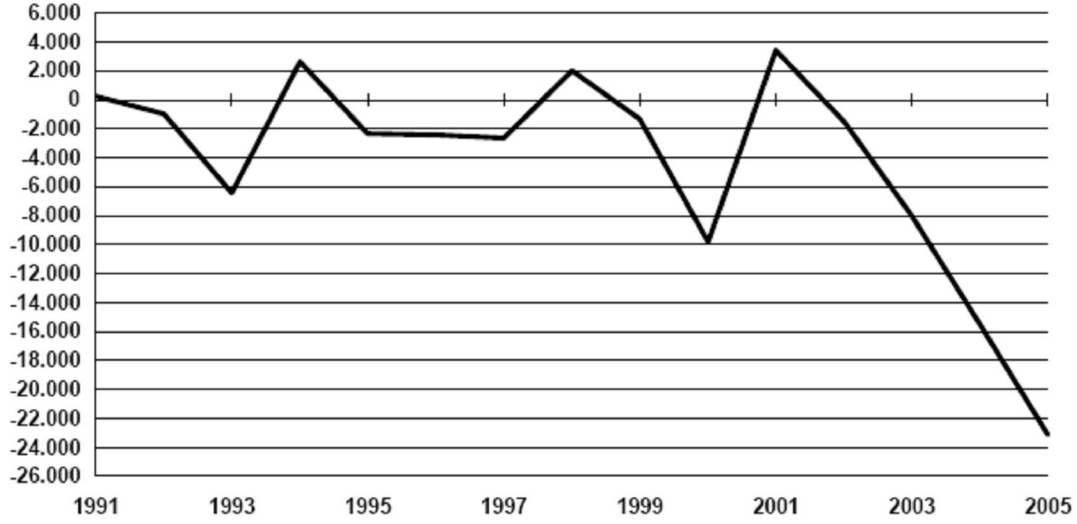

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (http://www.tuik.gov.tr/yillik/Ist_gostergeler.pdf)

3.3. Türkiye’de Cari İşlemlerin Gelişimi

2002 yılından beri cari açığın genişleme eğilimi devam etmektedir (Şekil 3.4). 2008 Mayıs ayında cari açık geçen yılın aynı dönemine göre %29 artarak \$4,6 milyar düzeyinde gerçekleşmiştir. 12 aylık kümülatif rakamlara göre ise, cari açık \$43 milyarı aşmıştır. Cari işlemler açığının yüksek seviyesi Türkiye’yi diğer birçok gelişmekte olan ülke ekonomisinden ayırmakta ve riskli kılmaktadır. Ayrıca, cari açığın finansmanında banka dışı kesimin döviz cinsinden yükümlülüklerinin artması kaygı yaratmaktadır.

Şekil 3.4. Cari İşlemler Hesabı (Milyon ABD Doları)

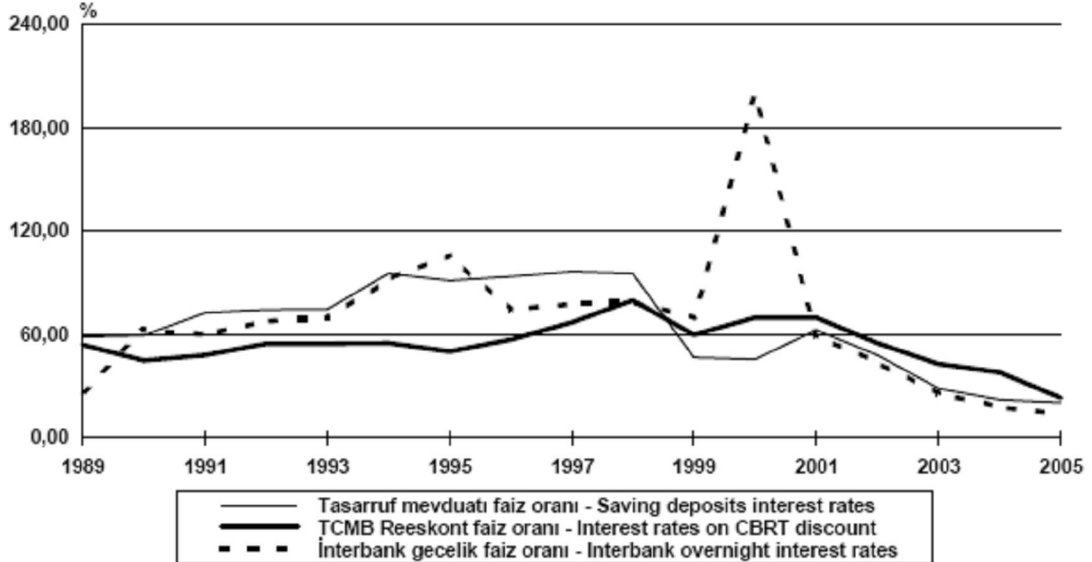

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (http://www.tuik.gov.tr/yillik/Ist_gostergeler.pdf)

3.4. Türkiye’de Faiz Oranlarının Gelişimi

Türkiye’nin faiz rakamlarına bakıldığında genel olarak faiz oranlarının 1989-2001 döneminde ortalama %60 oranlarında seyrettiği fakat 2002 yılından itibaren ise hızlı bir düşüş yaşadığı ve 2007 yılının sonunda ise % 18 ler seviyesine gerilediği görülmüştür (Şekil 3.5). Dolayısıyla faiz oranlarında enflasyona benzer şekilde çok olumlu gelişmeler olduğu görünmektedir.

Şekil 3.5. Faiz Oranları

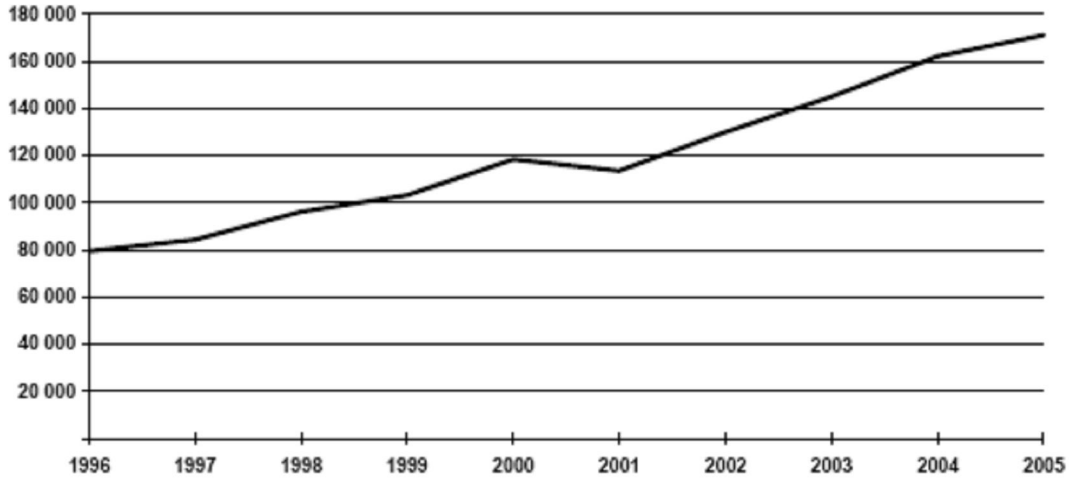
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (http://www.tuik.gov.tr/yillik/Ist_gostergeler.pdf)

3.5. Türkiye'nin Borç Stokunun Gelişimi

Borçlanma, bütün ülkeler ancak özellikle geliştirmekte olan ülkeler için her zaman önemini korumuş olan bir konudur. Çünkü bu ülkelerde yapılan tasarruflar yetersiz olduğu için tasarruf açığını karşılamamanın yolu borçlanmak olarak görülmüştür. Bu nedenle geliştirmekte olan ülkeler, tasarruf açıklarını kapatabilmek amacıyla özellikle 1970 yılından sonra dış borca yönelmişlerdir. Özellikle 1970'li yıllardan sonra Bretton Woods Sistemi'nin çöküşüyle (1973) küreselleşme hız kazanmış ve uluslararası finans piyasaları ön plana çıkmıştır. Bu gelişmelerle birlikte ülkelerin borçlanma olanakları da artmıştır. Aynı dönemde dünyada yaşanan gelişmeler, ülkelerin borç stoklarının artışında önemli bir rol oynamıştır. 1973 yılında OPEC (Petrol İhraç eden Ülkeler Birliği) ülkelerinin ambargosu sonucu petrol fiyatları artmış ve sonuçta özellikle OPEC üyesi olmayan geliştirmekte olan ülkelerin borçlarında yüksek oranlı bir artış görülmüştür. Tabii ki, bir süre sonra bu ülkeler borçlarını ödeyemez hale gelmişler ve dünyada 1982 yılında bir borç krizi yaşanmıştır. Bu nedenle 1970–1989 yılları arasındaki döneme baktığımızda geliştirmekte olan ülkelerin yıllık ortalama 364 milyar dolar civarında borçlandıkları ve bu dönem içerisinde dış borçlarının yıllık ortalama %17 civarında arttığı görülmektedir. Aynı dönemde geliştirmekte olan ülkeler, yıllık ortalama 20 milyar dolar civarında faiz ödemesi gerçekleştirmişlerdir.

1990 yılından sonra küreselleşme daha da hız kazanmıştır. Yatırım araçları çeşitlenmiş, türev ve gelecek piyasalar yaygınlaşmıştır. Ayrıca bu dönemde sıcak para hareketleri artmış ve bir günde dünya finans piyasalarında trilyonlarca dolar para (2003 yılı için 2 trilyon dolar) el değiştirmeye başlamıştır. Dolayısıyla geliştirmekte olan ülkeler bu parayı kendilerine çekebilmek için yurt içi faiz oranlarını yükseltmişler, ancak en ufak bir risk karşısında bir gecede ülkeyi terk eden bu para geliştirmekte olan ülkelerde ardı ardına krizlerin yaşanmasına neden olmuştur. Sonuçta bu ülkeler bir borç sarmalının içine girmişlerdir. 1990–2003 yılları arasındaki döneme baktığımızda dış borçlarda yıllık ortalama %2.5 gibi bir artış olduğu görülmektedir. Ancak aynı dönemde ortalama yıllık borçlanma tutarı 1 trilyon doları aşmaktadır. Yani ortalama yıllık borçlanma rakamı, bir önceki döneme göre yaklaşık üç kat artmıştır. Buna paralel olarak yıllık ortalama faiz ödemeleri de 48.5 milyar dolara ulaşmıştır.

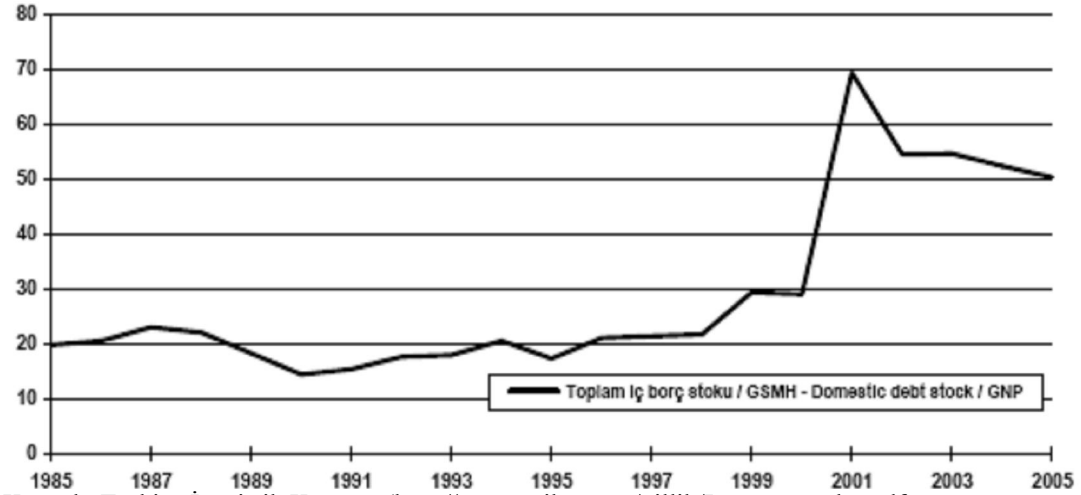
Şekil 3.6. Türkiye'nin Dış Borç Stoku (Milyon ABD Doları)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (http://www.tuik.gov.tr/yillik/Ist_gostergeler.pdf)

Bütün bunlar göz önüne alındığında Türkiye'nin de dış borcunun özellikle 1990'lı yıllardan sonra gün geçtikçe arttığı görülmektedir (Şekil 3.6). Aynı şekilde iç borç stokunda 2000 yılından bu yana çok büyük oranda arttığı görülmektedir (Şekil 3.7). Dolayısıyla Türkiye'nin iç ve dış borç stoku ekonomi için büyük problem teşkil etmeye başlamıştır. Kısacası, küreselleşmenin dünya ekonomisini dış ticaret ve sermaye hareketleri kanalı ile etkilediğini ve özellikle son dönemde sermaye hareketleri kanalının ön plana çıktığını söylemek mümkündür.

Şekil 3.7. İç Borç Stokunun GSMH'ye Oranı (%)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (http://www.tuik.gov.tr/yillik/Ist_gostergeler.pdf)

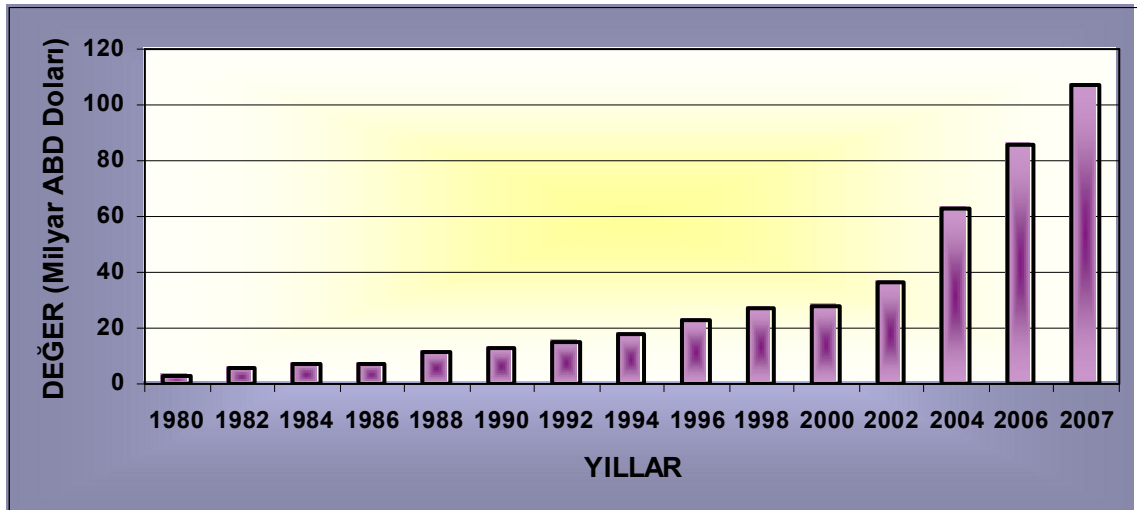
3.6. Türkiye'nin Dış Ticaretindeki Gelişmeler

Küreselleşme mal ve hizmet ticaretinin uluslararasılaşması ile başladığı için küreselleşmenin bir ülke ekonomisini etkileme kanallarından belki de en önemlisi dış ticarettir. Dış ticaret, küreselleşmenin hem nedeni hem de sonucudur. Türkiye'nin dış ticaretindeki gelişmeler özellikle 1980-2007 yılları için dönemler halinde aşağıda incelenmektedir⁶. Dış ticaret göstergeleri Tablo 3.2 ve Şekil 3.8, 3.9 ve 3.10'da gösterilmektedir.

1980-2000 Dönemi

Türkiye 1980 yılına kadar ithal ikameci sanayileşme politikasını uygulamış, ancak 1980 yılında dışa açılma sürecinin bir parçası olarak ihracata dayalı sanayileşme politikasını uygulamaya başlamıştır. Ayrıca aynı yıl "24 Ocak 1980 Kararları" olarak bilinen bir istikrar programı da uygulanmaya başlanmış ve alınan tedbirler ile ihracatın artırılması hedeflenmiştir. Bu amaçla ilk önce bir devalüasyon yapılmış ve ardından parasal teşvikler, düşük reel ücretler, vergi teşvikleri gibi politikalarla bu strateji desteklenmiştir. Bu uygulamalar sonucunda ithal ikameci dönemde kurulan ve korumacılık nedeniyle dünya fiyatlarından daha yüksek fiyatlarla üretim yapan bazı sektörler hızla ihracata yönelmiştir.

Şekil 3.8. Türkiye İhracatın Gelişimi (1980-2007)

Kaynak: <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/genel.doc>

⁶ Detaylı bilgi için Bkz. <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/IHR/genel.doc>

Tüm bu uygulamalar sonucunda tabloda da görüldüğü gibi 1980 yılından sonra ihracatta önemli artışlar kaydedilmiştir. 1980–1995 dönemi incelendiğinde, 1980 yılında 2.9 milyar dolar olan ihracat rakamının ekonominin dışı açılabilmesi ve dünya ekonomileri ile entegre olabilmesi için başlatılan teşvik uygulamalarının sonucunda iyi bir performans göstererek yaklaşık 4.5 kat arttığı ve 1990 yılında ihracatın 13 milyar dolar seviyelerine geldiği görülmektedir. 1990–1994 yılları arasında ise, gelişmiş ülkelerde ve özellikle Avrupa ekonomisinde durgunluk yaşanması, makro ekonomik dengelerde bozulmayı da beraberinde getirmiştir. Söz konusu bozulma neticesinde döviz kurlarında yaşanan dalgalanmalar ve sonrasında uygulanan kur politikaları, ihracatın seyrinde önemli bir rol oynamıştır. 1994 yılında yaşanan kriz sonrası Türk Lirası'nın yüksek oranda değer kaybetmesi, ihracatın 1994 ve 1995 yıllarında iyi bir performans göstererek sırasıyla %18 ve 19.5 oranında artmasına neden olmuştur. Özellikle 1995 yılındaki artış, Türk Lirası'nın değer kaybetmesinden ziyade, büyük ölçüde dünya ticaretindeki artıştan kaynaklanmıştır.

1995 yılında, bir yandan uluslararası ticaretin serbestleşmesinin sağlanması amacıyla II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlatılan GATT sürecinin tamamlanması ile oluşturulan Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye olunurken diğer yandan, 1.1.1996 tarihinden itibaren AB ile gümrük birliğine gidilmesi karara bağlanmıştır. 1995 yılında iç talebin canlanması ve ihracat içinde önemli bir paya sahip olan OECD ülkelerinin büyüme hızlarındaki yavaşlama sonraki dönemde ihracat artış hızının gerilemesine neden olmuştur. Ayrıca 1996 yılında dünya ticaret hızının yavaşlaması, Türkiye'de ihracat artışının hız kesmesine neden olmuştur. 1997 yılındaki artışın nedeni yılın ikinci yarısında çıkan Asya krizine rağmen dünya ticaret hacminin artmasıdır. Ancak 1998 yılında yaşanan Rusya krizi Türkiye'yi önemli ölçüde etkilemiş ve artış hızı %2.7 gibi düşük bir seviyede kalmıştır. 1999 yılında ise 1989 yılından itibaren sürekli bir artış eğiliminde olan ihracat, dünyada yaşanan krizin ve ülke içi gelişmelerin bir sonucu olarak azalmıştır. 2000 yılında ise, tekrar artış eğilimi baş göstermiştir.

Tablo 3.2. Türkiye'nin Dış Ticaret Göstergeleri (1970-2007)

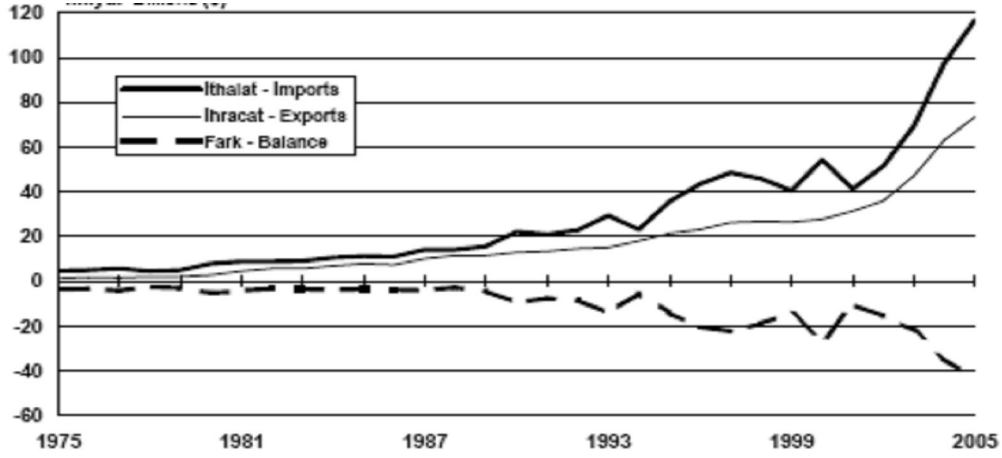
Yıllar	Toplam İhracat (Milyon ABD Doları)	Toplam İthalat (Milyon ABD Doları)	İhracatın İthalatı karşılama oranı (%)	Dış Ticaret Dengesi (Milyon ABD Doları)	Dış Ticaret Hacmi (Milyon ABD Doları)	Dışa Açıklık Derecesi*
1970	589	948	62,1	-359	1.536	
1980	2.910	7.909	36,8	-4.999	10.820	15,5
1983	5.728	9.235	62,0	-3.507	14.963	24,3
1984	7.134	10.757	66,3	-3.623	17.891	29,3
1985	7.958	11.343	70,2	-3.385	19.301	28,2
1986	7.457	11.105	67,1	-3.648	18.562	24,1
1987	10.190	14.158	72,0	-3.968	24.348	27,9
1988	11.662	14.335	81,4	-2.673	25.997	28,4
1989	11.625	15.792	73,6	-4.167	27.417	25,1
1990	12.959	22.302	58,1	-9.343	35.261	23,4
1991	13.594	21.047	64,6	-7.454	34.641	22,9
1992	14.715	22.871	64,3	-8.156	37.586	23,5
1993	15.345	29.428	52,1	-14.083	44.774	25,1
1994	18.106	23.270	77,8	-5.164	41.376	33,1
1995	21.637	35.709	60,6	-14.072	57.346	47,7
1996	23.225	43.627	53,2	-20.402	66.851	35,8
1997	26.261	48.559	54,1	-22.298	74.820	38,2
1998	26.974	45.921	58,7	-18.947	72.895	35,5
1999	26.587	40.671	65,4	-14.084	67.258	31,9
2000	27.775	54.503	51,0	-26.728	82.278	43,9
2001	31.334	41.399	75,7	-10.065	72.733	50,0
2002	36.059	51.554	69,9	-15.495	87.613	47,0
2003	47.253	69.340	68,1	-22.087	116.593	48,0
2004	63.121	97.540	64,7	-34.419	160.661	53,0
2005	73.476	116.774	62,9	-43.298	190.250	54,0
2006	85.534	139.576	61,3	-54.042	225.110	53,0

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı (www.dpt.gov.tr) ve Dış Ticaret Müsteşarlığı (<http://www.dtm.gov.tr>)

* Dışa açıklık derecesi toplam dış ticaret hacminin GSMH'ya bölünmesinden elde edilmektedir.

1990 yılından sonra ise, dış ticaret açığı ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bunun nedeni, var olan yapısal sorunlar dışında, finansal serbestliğe paralel olarak Türk Lirasının reel anlamda değer kazanması sonucu ithalatta yaşanan patlamadır. Sonuçta 1993 yılına gelindiğinde dış ticaret açığı rekor bir seviyeye ulaşmıştır.

Sekil 3.9. İhracat ve İthalat (Milyar ABD Doları)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (http://www.tuik.gov.tr/yillik/Ist_gostergeler.pdf)

2001-2003 Dönemi

- Dünya hasılasında 2001 yılı ile birlikte başlayan yavaşlama süreci, 11 Eylül saldırılarının ardından daha da belirgin hale gelmiş ve 2001 yılında dünya hasılası %2.4 artış ile son 10 yılın en düşük büyüme oranını gerçekleştirmiştir. 2002 yılında ABD ve gelişmiş Asya ekonomilerinde gözlenen talep iyileşmeleri ve Çin ekonomisindeki büyüme dünya ekonomisinde görece bir canlanma yaşanmasına sebep olmuş, ancak AB ve Japonya ekonomilerinde talep artış hızının düşmesiyle birlikte 2002 yılı dünya hasılası ancak %3 seviyesinde artmıştır.
- 2001 yılı Şubat ayında yaşanan ekonomik krizin ardından ülkemiz ihracatında ciddi oranda bir artış görülmüştür. Kriz sonrasında serbest dalgalanmaya bırakılan Türk Lirası'nın büyük oranlı devalüe edilmesi ve krizin etkisiyle birlikte büyük oranda daralan iç talep sonucunda, firmalar, krizden çıkış yolu olarak ihracata yönelmişlerdir. Bunun neticesinde, ihracat 2001 yılında, 2000 yılına göre % 12,8 oranında artmış ve 31,3 milyar dolar olmuştur.
- İhracatımızdaki yüksek oranlı artışın 2002 yılında, 2001 yılında yaşanan yüksek oranlı devalüasyon gibi bir gelişmenin olmamasına rağmen, devam ettiği 2002 yılı ihracatımızın, 2001 yılına göre % 14,1 oranında artarak 36 milyar dolara ulaştığı görülmektedir. Sağlanan bu yüksek oranlı artışta, iç talepte devam eden durgunluk, özellikle imalat sanayi üretimindeki artış, işgücü verimliliğindeki yükseliş, reel işgücü maliyetlerindeki düşüş ve 2001

yılında gerçekleştirilen ihracat bağlantılarının çok etkili olduğu anlaşılmaktadır. _

- 2001 ve 2002 yılındaki ihracat artışının 2003 yılında hızlanarak devam ettiği görülmektedir. Nitekim 2003 yılında ihracatımız, bir önceki yıla göre % 31'lik bir artış göstermiş ve 47,3 milyar dolar seviyesine yükselmiştir.
- Bu ihracat rakamı, 2003 yılı itibariyle Türkiye'yi dünyanın en büyük 24. ihracatçı ülkesi yapmıştır. Ayrıca, % 31'lik ihracat artış oranı Türkiye'yi en büyük 30 ihracatçı ülke arasında en yüksek ihracat büyüme oranını yakalayan ikinci ülke konumuna yükseltmiştir.
- 2003 yılında sağlanan ihracat artışının ana nedenleri ise; iç talebin tam olarak canlanmamasına rağmen üretimdeki artışın devam etmesi, reel işgücü maliyelerindeki düşüşün ve verimlilikteki artışın devam etmesi, faiz oranlarındaki düşüşün yarattığı finansman kolaylığı, ihraç fiyatlarındaki artış, dolar/euro paritesindeki gelişmelerin olumlu yansımaları ve enerji fiyatlarının genel fiyat artışının çok altında gerçekleşmesinin yarattığı maliyet avantajı olarak sayılabilir.
- 2003 yılı ihracatımızı ülke grupları açısından incelediğimizde ise, Avrupa Birliği ülkelerinin 24 milyar dolarlık ihracat ve yaklaşık % 52'lik pay ile ihracatımızda ilk sırada yer aldığı görülmektedir.
- Geleneksel ihraç pazarlarımız olan Avrupa Birliği (AB) ve OECD ülkelerinin yanı sıra, yeni pazarlara girme ve kalıcı olma konusunda da çok önemli başarılar sağlanmıştır. Nitekim 2003 yılında İslam Konferansı Teşkilatı Ülkelerine yönelik ihracatımız bir önceki yıla göre % 40 düzeyinde artmış ve 7,2 milyar dolar olmuştur. Benzer şekilde, Türki Cumhuriyetleri ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı ülkelerine yönelik ihracatımızda da sırasıyla % 43 ve % 48'lik artışlar yaşanmıştır.
- Son dönemlerde ihracatımızın sektörel yapısında da çok önemli gelişmeler ve dönüşümler yaşandığı bir dönem olmuştur. Anılan dönemde, katma değeri yüksek, ileri teknoloji ihtiva eden otomotiv, elektrik-elektronik ve makine imalat gibi sektörlerin ihracatımızdaki paylarının hızla arttığı görülmektedir.
- Nitekim 2003 yılında otomotiv sanayii ürünleri ihracatımız 2002 yılına göre % 55 oranında artmış ve 5 milyar dolar olmuştur. Benzer şekilde, makine

imalat sektörü ihracatımız bir önceki yıla göre % 40 oranında artarak 4 milyar dolar seviyesine yükselmiştir.

2004 Yılı Gelişmeleri

- “Sürdürülebilir ihracat artışını sağlayacak ihracat yapısını oluşturmak” amacıyla hazırlanan İhracat Stratejik Planı 2004 yılı Ocak ayında yürürlüğe konulmuştur. Planın uygulama, izleme ve değerlendirme süreci çerçevesinde 5 stratejik amaç için oluşturulan toplam 20 çalışma grubu bünyesinde 600’ü aşkın kamu/özel sektör temsilcisinin katılımıyla sürdürülen çalışmaların 2006 yılı sonuna dek devam etmesi öngörülmektedir. Planın uygulama süreci, ihracata yönelik tüm faaliyetlerin ortak mutabakatla belirlenerek bir çatı altında toplandığı bir şemsiye oluşturarak etkinliğimizi artırmaktadır.
- 2004 yılında ise ihracatımız %33,6 artışla 63,1 milyar dolar, ithalatımız %40,7 artışla 97,5 milyar dolar olmuştur. Böylelikle, 2003 yılında %69,8 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı 2004 yılında %64,6’ya gerilemiş ve dış ticaret hacmimiz 160 milyar doları aşmıştır. Böylece, ihracat hacmi bakımından dünya ülkeleri arasında 24. sırada bulunan ülkemiz 2004 yılında 22. sıraya yükselmiştir.
- Tüm bu gelişmeler ışığında, 2003 yılında %19,8 olan ihracatımızın GSMH içindeki oranı 2004 yılında %21,4’e yükselmiş ve böylelikle ihracatımız son yıllarda olduğu gibi 2004 yılında da tüm makroekonomik göstergeler üzerindeki olumlu etkisini artırarak sürdürmeyi başarmıştır.

2005 Yılı Gelişmeleri

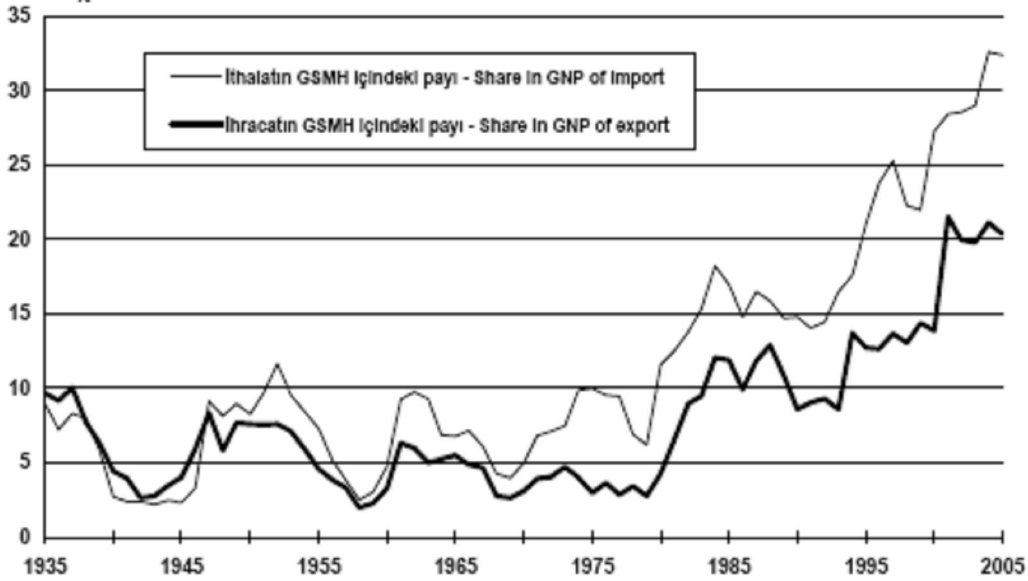
- 2005 yılında ihracatımız %16,3 artışla 73,5 milyar dolar, ithalatımız %19,7 artışla 116,8 milyar dolar olmuştur. Böylelikle, 2004 yılında %64,8 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı 2005 yılında %62,9’a gerilemiş ve dış ticaret hacmimiz 190 milyar doları aşmıştır. Ülkemiz, 2005 yılında ihracat hacmi bakımından dünya ülkeleri arasında 22. sırada yer almıştır.
- 2005 yılı ihracatımız ülke grupları itibariyle incelendiğinde, Avrupa Birliği ülkelerinin 38,4 milyar dolarlık ihracat ve %52,3’lük payla ihracatımızda ilk sırayı aldığı görülmektedir.
- İhracat rakamlarımızı bir diğer makro göstergıyla kıyaslamak gerekirse, 2003 yılında %19,8 olan ihracatımızın GSMH içindeki oranı 2004 yılında

%21,4'e yükselmiş, 2005 yılında ise %20,4 olarak gerçekleşmiştir (Şekil 3.10).

2006 Yılı Gelişmeleri

- 2006 yılında ihracatımız %16,3 artışla 85,5 milyar dolar, ithalatımız %18,4 artışla 139 milyar dolar olmuştur. 2005 Ocak-Aralık döneminde 43.3 milyon dolar olan dış ticaret açığımız, 2006 yılı aynı döneminde % 21,9 oranında artarak 54 milyar dolara yükselmiştir.
- 2006 yılı ihracatımız ülke grupları itibarıyla incelendiğinde, Avrupa Birliği'nin (AB) ihracattaki ağırlığı devam etmektedir. 2005 yılına göre AB ülkelerine yapılan ihracat %14,4 artarak 43,9 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. AB ülkeleri %51,6 ile ihracatımızda en yüksek paya sahiptir.

Şekil 3.10. İhracat ve İthalatın GSMH İçindeki Payları (%)

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (http://www.tuik.gov.tr/yillik/Ist_gostergeler.pdf)

2007 Yılı Gelişmeleri

- 2007 yılında ihracatımız %25,3 artışla 107,2 milyar dolar, ithalatımız %21,8 artışla 170 milyar dolar olmuştur. 2006 yılında 54 milyar dolar olan dış ticaret açığımız, 2006 yılı aynı döneminde % 16,3 oranında artarak 62.8 milyar dolara yükselmiştir.

- 2007 yılı ihracatımız ülke grupları itibarıyla incelendiğinde, Avrupa Birliği'nin (AB) ihracattaki ağırlığı devam etmektedir. 2006 yılına göre AB ülkelerine yapılan ihracat %26 artarak 60,4 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. AB ülkeleri %56,3 ile ihracatımızda en yüksek paya sahiptir.
- İhracatta bölgesel bağımlılığın önüne geçilmesi ve sürdürülebilir ihracat alt yapısının oluşturulması amacıyla ihraç pazarlarının çeşitlendirilmesine yönelik yakalanan başarı devam etmektedir. 2004 yılında 1 milyar doların üzerinde ihracat yaptığımız ülke sayısı 14 iken, 2005 yılında 15 ülkeye, 2006 yılında 19 ülkeye, 2007 yılında ise 24 ülkeye ulaşılmıştır.
- İhracatımızda önemli payı olan ülkelerden, genel ihracatımızda %11,2 ile en yüksek paya sahip Almanya'ya olan ihracatımız 2007 yılında %23,8 artarak 12 milyar dolar olarak gerçekleşmiş, ikinci sırada yer alan İngiltere'ye olan ihracatımız ise %26,6 oranında artarak 8,6 milyar dolar, üçüncü sırada yer alan İtalya'ya ihracatımız %10,8 artarak 7,5 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve söz konusu ülkenin genel ihracatımızdaki payı %7'yi bulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'ne ihracatımız %17,6 oranında azalarak 4,2 milyar dolar, Rusya Federasyonu'na yönelik ihracatımız ise %46 oranında artarak 4,7 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve Rusya Federasyonu'nun toplam ihracatımızdaki payı %4,4 olmuştur.

Benzer şekilde Türkiye'deki şirketlerin ciro ve ihracat rakamları incelendiğinde, Türk şirketlerinin de özellikle 2001 yılından itibaren globalleştiği yaptıkları ihracat ve cirolarından çok net bir şekilde görülmektedir (Bkz Tablo 3.3 ve Tablo 3.4). Örnek olarak, Ford Otosan'ın 2001 yılında yapmış olduğu ihracat tutarı 12.7 milyon dolar iken 2007 yılında bu miktar 3.41 milyar dolara yükselmiştir. Kısaca Türk şirketlerinin de globalleştiğini ve globalleşmenin Türk şirketleri üzerinde çok olumlu etkisini olduğu net bir şekilde söylenebilmektedir.

Tablo 3.3. Cirolarına Göre Türkiye'nin en Büyük 10 Özel Sanayi Şirketi (2001)

Firma adı	Ciro (milyar TL)	İhracat tutarı (milyon Dolar)	Çalışan sayısı	Sektörü
Arçelik	864,8	220	6,492	Elektrik-Elektronik
Oyak Renault	760,8	474.2	4,005	Otomotiv
Ford Otosan	635,9	12.7	3,951	Otomotiv
Turcas	561,1	-	195	Enerji
Tofaş türk	501,8	242.8	210	Otomotiv
Vestel	498,2	552.3	3,187	Elektrik-Elektronik
Mercedes-Benz Türk	476,3	182.3	3,248	Otomotiv
Opel Türkiye	427,1	3.5	267	Otomotiv
Aygaz	336,9	0.886	646	Enerji
Bsh Profilo	309,6	78.7	2,912	Elektrik-Elektronik

Kaynak: Capital Dergisi, Yıl 4, Sayı 4, s.7, Ağustos 2001.

Tablo 3.4. Cirolarına Göre Türkiye'nin en Büyük 10 Özel Sanayi Şirketi (2007)

Firma adı	Ciro (milyar YTL)	İhracat tutarı (milyon Dolar)	Çalışan sayısı	Sektörü
Tüpraş	22,5	3,337	*	Enerji-Petrol
Petrol Ofisi	13,4	224	1,205	Enerji-Petrol
Türk Telekom	9,2	210	40,781	Telekom
Shell & Turcas Petrol	8,4	0,851	794	Enerji-Petrol
Turkcell	8,1	*	*	Telekom
Ford Otosan	7,2	3,413	*	Otomotiv
Enka İnşaat	6,8	*	*	İnşaat
Arçelik	6,6	1,424	*	Elektrik-Elektronik
Philips Morris Sabancı Pazarlama	6,0	*	885	Tütün
Opet Petrolcülük	5,9	34.9	827	Enerji-Petrol

Kaynak: Capital Dergisi, Yıl 16, Sayı 8, s.76, Ağustos 2008.

* Açıklanmıyor

Sonuç olarak, küreselleşmenin bir ülke ekonomisini etkileme kanallarından en önemlisi dış ticarettir. Özellikle 2000 yılından sonra Türkiye'nin dış ticaret hacminin yaklaşık 3,5 kat arttığı ve Türkiye'nin Dünya ekonomisine büyük ölçüde entegre olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Dolayısıyla küreselleşmenin Türkiye'nin dış ticareti üzerinde çok olumlu katkılar yaptığı kesin olarak söylenebilir.

3.7. Türkiye'de Yapılan Doğrudan Yabancı Yatırımlarının Gelişimi

Doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) ya da uluslararası doğrudan yatırımlar (UDY) (FDI, Foreign Direct Investment) son yıllarda oldukça popüler hale gelmiş bir ticaret yöntemidir. Teknoloji ve bilgi transferi sağlaması, yeni sermaye girişi sağlayarak piyasalara canlılık vermesi, yeni iş sahaları açıp istihdamı artırması DYY'ların belli başlı ekonomik faydalarındandır. Bunlar ve diğer ekonomik faydaların yanında yatırımcıların haklarını korumaya yönelik çalışmaların sosyal hayata yansımaları, liberalleşmeye yönelik adımların atılması ile demokrasinin gelişmesine de büyük katkı

sağlamaktadır. DYY küreselleşmenin hızlanmasındaki en önemli araçlardan biri olmakla beraber gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini de çoğunlukla olumlu yönde etkilemektedir.

Konuya gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından bakıldığında yaklaşımın her dönemde farklı olduğu görülmektedir. 1960'lı ve 1970'li yıllarda çok uluslu şirketler (ÇUŞ), ulusal bağımsızlığa ve ekonomik kalkınmaya bir tehdit olarak algılanırken, özellikle gelişmekte olan ülkeler tarafından pek fazla istenmemiştir. Dolayısıyla bu dönemde doğrudan yabancı sermaye yatırımları daha çok gelişmiş ülkeler arasında gerçekleşmiştir. 1980'li yıllarda ise bu yaklaşım değişmiş ve borç kriziyle karşı karşıya kalan ve borçlarını ödeyemeyen az gelişmiş ülkeler doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etmeye ve bu konuda düzenlemeler yapmaya başlamışlardır (Tablo 3.5).

Daha sonra 1990'lı yıllar boyunca gelişmekte olan ülkelere bu yatırımların payı artmıştır. Ancak bu artış, tüm gelişmekte olan ülkelerin bu yatırımlardan adil olarak paylarını aldıkları anlamına gelmemektedir. Çünkü doğrudan yabancı sermaye yatırımları, son dönemlerde yöneldikleri ülke konusunda seçici davranmaya başlamışlar. Serbest ekonomi politikaları uygulayan iç ya da dış pazarı geniş, nispeten daha yüksek gelir düzeyine sahip ülkeler aslan payını almışlardır. Burada en fazla dikkati çekenler, Çin, Brezilya ve Meksika gibi ülkeler olmuştur (Tümtekin ve Özgüç, 1999). Kısacası, doğrudan yabancı sermaye yatırımları kanalı, gelişmiş ve bazı gelişmekte olan ülke ekonomileri açısından önemli bir yer tutarken, diğer gelişmekte olan ülkeler bu yatırımlardan bekledikleri payı alamamışlardır.

UNCTAD verilerine göre, 2005 yılında 946 milyar dolar olan dünya toplam uluslararası doğrudan yatırım (UDY) girişleri 2006 yılında bir önceki yıla göre %38'lik bir artışla 1.306 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır⁷. 2006 yılında, gelişmiş ülkelere yapılan yatırımlar bir önceki yıla kıyasla %45 oranında artarak 857 milyar dolara ulaşmış; aynı dönemde gelişmekte olan ülkelere yapılan yatırımlar da tarihi rekor seviyesi olan 379 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

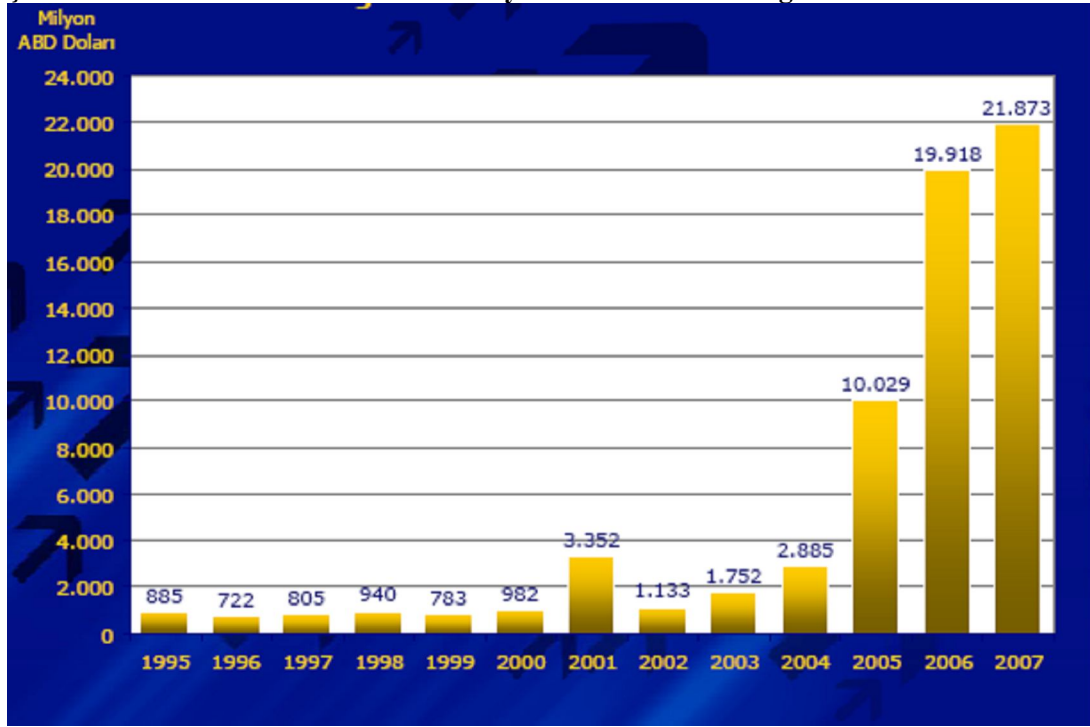
⁷ World Investment Report (WIR) 2007, UNCTAD (www.unctad.org).

Tablo 3.5. Dünyada ve Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlarının Yıllara Göre Dağılımı, 1970-2006 (Milyon dolar)

Yıllar	Dünya	Gelişmiş Ülkeler	Gelişmekte Olan Ülkeler	Türkiye
1970	13.418	9.564	3.854	58
1971	14.218	10.587	3.631	45
1972	15.033	11.609	3.424	43
1973	21.198	16.022	5.176	79
1974	25.904	23.439	2.466	64
1975	27.315	17.606	9.709	114
1976	22.622	16.155	6.467	10
1977	26.738	19.746	6.992	27
1978	34.398	25.408	8.990	34
1979	42.806	34.301	8.506	75
1980	55.262	47.575	7.664	18
1981	69.437	45.322	24.103	95
1982	59.393	32.931	26.461	55
1983	50.682	33.012	17.652	46
1984	58.956	41.228	17.736	113
1985	57.959	43.748	14.197	99
1986	88.613	72.931	15.710	125
1987	140.647	119.267	21.373	115
1988	164.932	134.635	30.275	354
1989	192.899	162.254	30.630	663
1990	201.594	165.627	35.892	684
1991	154.803	114.617	39.951	810
1992	170.465	115.494	53.188	844
1993	224.126	143.271	77.585	636
1994	254.259	148.210	103.550	608
1995	342.592	222.000	115.963	885
1996	392.743	239.422	147.048	722
1997	489.243	286.638	190.569	805
1998	709.303	509.095	189.642	940
1999	1.098.896	860.151	228.461	783
2000	1.411.366	1.146.238	256.088	982
2001	832.567	609.027	212.017	3.352
2002	621.995	442.284	166.318	1.137
2003	564.078	361.192	178.699	1.752
2004	742.143	418.855	283.030	2.883
2005	945.795	590.311	314.316	9.803
2006	1.305.852	857.499	379.070	20.120

Kaynak: UNCTAD (<http://www.unctad.org>)

Şekil 3.11. 1995–2007 Döneminde Türkiye’de Uluslararası Doğrudan Yatırımlar

Kaynak: Hazine Müşterarlığı, Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu 2007 (www.hazine.gov.tr)

ABD 175,4 milyar dolarlık UDY girişi ile dünya ülkeleri arasında ilk sırada yer alırken; İngiltere (139,5 milyar dolar) ve Fransa (81,1 milyar dolar) en fazla doğrudan yatırım girişi sağlayan diğer ülkeler olmuştur. Gelişmekte olan ülkeler arasında en fazla doğrudan yatırım girişi sağlayan Çin (69,5 milyar dolar), tüm ülkeler arasında beşinci durumdadır. Türkiye 2006 yılında çektiği 20,1 milyar dolar tutarındaki UDY ile dünya genelinde 16. sırada, gelişmekte olan ülkeler arasında ise 5. sırada yer almıştır (Tablo 3.6).

Son dönemde yakalanan makroekonomik istikrar, AB tam üyelik sürecinin olumlu etkisi ve yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik çalışmalar Türkiye’yi uluslararası yatırımcılar tarafından tercih edilen bir yatırım yeri konumuna getirmiştir. 2004 yılında yaklaşık 2,9 milyar dolar seviyesinde olan UDY tutarı, takip eden 3 yıllık dönemde rekor seviyelere ulaşmıştır. 2007 yılı içerisinde gerçekleşen 21,9 milyar dolarlık yatırım girişi Türkiye için tarihi rekor seviyesini oluşturmaktadır.

Tablo 3.6. En Fazla DYY Çeken On Ülke ve Türkiye 2003-2006 (milyar dolar)

2003			2004		
Sıra	Ülke	UDY	Sıra	Ülke	UDY
1	Çin	53,5	1	ABD	135,8
2	ABD	53,1	2	Çin	60,6
3	Fransa	42,5	3	İngiltere	56,0
4	Belçika	33,5	4	Belçika	43,6
5	Almanya	32,4	5	Avustralya	36,0
6	İspanya	25,8	6	Hong Kong	34,0
7	İrlanda	22,8	7	Fransa	32,6
8	Hollanda	21,0	8	Bermuda	25,5
9	İngiltere	16,8	9	İspanya	24,8
10	İsviçre	16,5	10	Meksika	22,4
53	Türkiye	1,8	38	Türkiye	2,9
	Dünya Toplamı	564,1		Dünya Toplamı	742,1

2005			2006		
Sıra	Ülke	UDY	Sıra	Ülke	UDY
1	İngiltere	193,7	1	ABD	175,4
2	ABD	101,0	2	İngiltere	139,5
3	Fransa	81,1	3	Fransa	81,1
4	Çin	72,4	4	Belçika	72,0
5	Hollanda	41,6	5	Çin	69,5
6	Almanya	35,9	6	Kanada	69,0
7	Belçika	33,9	7	Hong Kong	42,9
8	Hong Kong	33,6	8	Almanya	42,9
9	Kanada	28,9	9	İtalya	39,2
10	İspanya	25,0	10	Lüksemburg	29,3
23	Türkiye	9,8	16	Türkiye	20,1
	Dünya Toplamı	945,8		Dünya Toplamı	1.305,6

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu 2007 (www.hazine.gov.tr)

2007 yılında Türkiye’de gerçekleşen 21,9 milyar dolar düzeyinde toplam UDY’nin, 18,9 milyar dolarlık kısmı sermaye bileşeni, 3 milyar dolarlık kısmı ise yurt dışında yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin Türkiye’deki gayrimenkul alımlarından oluşmaktadır. Akbank’ın %20 oranında hissesinin Citibank tarafından alınmasına istinaden ödenen 3.140 milyon dolarlık tutar 2007 yılındaki en büyük UDY girişi olmuştur. Oyakbank ve Finansbank için ödenen tutarlarla beraber en büyük 3 yatırım girişi bankacılık sektöründe gerçekleşmiştir (Tablo 3.7).

Aynı zamanda Oyak Grubunun Amerika ve Batı Avrupa’da altyapı ve enerji yatırımı olarak 3.5 milyar dolarlık yatırım planlaması Türkiye’nin ne kadar globalleştiğini daha da gözler önüne sermektedir (Milliyet, 2008).

Benzer şekilde MASTERCARD Worldwide (2008) tarafından, dünyada ticaret alanında başı çeken şehirleri belirlemek üzere yaptırılan Global Ekonominin Merkezleri Araştırması’na göre, Londra küresel ekonominin en önemli şehri olarak konumlandırıldı. 75 şehrin değerlendirildiği listede 64’üncü sırada yer alan İstanbul 7 kritere göre yapılan değerlendirmede ekonomik istikrar konusunda listenin sonuncusu oldu. Sıralama aşağıdaki gibi oluşmuştur:

- 1- Londra- İngiltere
- 2- New York- ABD
- 3- Tokyo- Japonya
- 4- Singapur- Singapur
- 5- Şikago- ABD
- 6- Hong Kong- Hong Kong
- 7- Paris- Fransa
- 8- Frankfurt- Almanya
- 9- Seul- G. Kore
- 10- Amsterdam- Hollanda
- 64- İstanbul- Türkiye

Dünya çapında 75 ülke baz alınarak yapılan liste yasal yapı, ekonomik istikrar, iş yapma kolaylığı, finansal akış, iş merkezi olma özelliği, bilgi yaratımı ve yaşanılabilirlik olmak üzere yedi kriterle hazırlandı. Güçlü ve güvenli ekonomisi, hareketli mali pazarları ve uluslararası ticaretteki yüksek standartlarını destekleyen yasal ve politik yapısıyla Londra, 2008’de de ilk sırada yer aldı. Listenin ikinci sırasında New York, üçüncü sırasında Tokyo yer aldı. İstanbul, 75 şehirlik listenin 64’üncüsü oldu. Londra’nın 79.17 olan endeks değerleriyle ilk sırada olduğu listede İstanbul 36.14 puan aldı. Ancak İstanbul ekonomik istikrar endeksinde 10.94 gibi çok düşük bir değer olarak

sonuncu oldu. Listedeki endeks değerlerine göre İstanbul en iyi dereceyi 27'nci sırayla iş merkezi olma özelliği olarak sağladı. İstanbul, yasal yapıda 59'uncu, iş yapma kolaylığında 50'nci, finansal akışta 38'inci oldu⁸.

Vatan gazetesindeki (2008b) bir habere göre de Türk şirketlerinin değeri, dünyanın en büyük otomotiv şirketlerinden Ford Motor ve General Motors'un (GM) değerini geride bıraktı. Son yıllarda karla tanışamayan ve mali zorlukla boğuşan ABD'li otomotiv devlerinin hisselerinde yaşanan çöküşün ardından General Motors'un piyasa değeri 6 milyar 540 milyon dolara, Ford Motor'un piyasa değeri ise 11 milyar 170 milyon dolara düştü. Böylece 13.5 milyar dolar ile İMKB'nin en değerli şirketi konumuna gelen Enka İnşaat'ın değeri General Motors'u ikiye katlamış oldu. Enka'nın dışında 7 Türk şirketinin değeri de GM'nin piyasa değerini solladı. Enka, Turkcell ve Türk Telekom'un değeri ise Ford Motors'u geçti.

Tablo 3.7. 2007 Yılında En Büyük Beş DDY Girişi

Satın Alınan Şirket	Satın Alan Şirket	Satın Alan Şirketin Ülkesi	Satın Alınan Hisse Oranı (%)	Uluslararası Doğrudan Yatırım (Milyon Dolar)
Akbank	Citibank	A.B.D.	20,0	3.140
Oyakbank	ING Bank	Hollanda	100,0	2.735
Finansbank	Nat. Bank of Greece	Yunanistan	80,4	2.253 ^b
Yibitaş Lafarge	Cimpor	Portekiz	100,0	710
Eczacıbaşı İlaç	Zentiva N.V.	Hollanda ^c	75,0	618
Toplam				9.456

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu 2007 (www.hazine.gov.tr)

a) 2007 yılında gerçekleşen nakit DDY girişlerine göre.

b) Borsadan çağrı yoluyla satın alınan hisselerle istinaden ödenen tutar.

c) Zentiva Çek Cumhuriyeti menşeli bir şirket olmasına rağmen Eczacıbaşı İlaç için ödediği tutar Hollanda üzerinden transfer edilmiş ve ödemeler dengesine bu şekilde yansımıştır.

2007 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de 18.308 adet uluslararası sermayeli şirket faaliyette bulunmaktadır. Bu şirketlerin 14.943 adedi uluslararası sermayeli şirket ve şube kuruluşu, 3.365 adedi ise yerli sermayeli şirketlere yapılan uluslararası sermaye iştirakidir.

2002-2007 yılları arasında Türkiye'de faaliyette bulunan uluslararası sermayeli şirketlerin, başta toptan ve perakende ticaret olmak üzere, gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri ile imalat sanayi sektörlerinde faaliyette buldukları görülmektedir (Tablo 3.8).

⁸ Daha detaylı bilgi için raporun tamamına

http://www.mastercard.com/us/company/en/insights/pdfs/2008/MCWW_WCoC-Report_2008.pdf adresinden ulaşılabilir.

2007 yılı sonu itibariyle Türkiye’de faaliyette bulunan 18.308 adet uluslararası sermayeli şirketin, toptan ve perakende ticaret (5.635 adet), imalat sanayi (3.394 adet), gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri (2.804 adet) sektörlerinde yoğunlaştığı görülmektedir. İmalat sanayiinde uluslararası sermayeli şirket sayısı bakımından tekstil ürünleri imalatı birinci sırada yer alırken, kimyasal madde ve ürünler imalatı ile gıda ürünleri içecek imalatı takip eden alt sektörler konumundadır (Tablo 3.9).

Tablo 3.8. UDY Girişleri ile Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısı

	Uluslararası Sermayeli Şirket Sayısı (Adet)	UDY Girişi (Milyon dolar)	Uluslararası Sermayeli Şirket Sayısındaki % Değişim	UDY Girişindeki % Değişim
1954-1999	4.050	9.660	--	--
2000	437	982	--	--
2001	462	3.352	5,7	241,3
2002	489	1.133	5,8	-66,2
2003	1.091	1.752	123,1	54,6
2004	2.039	2.885	86,9	64,7
2005	2.750	10.029	34,9	247,6
2006	3.288	19.918	19,6	98,6
2007	3.702	21.873	12,6	9,8
Toplam	18.308	71.584	--	--

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu 2007 (www.hazine.gov.tr)

Sermayenin serbest dolaşımı ve üretimin küreselleşmesi amacıyla uluslararası alanda faaliyet gösteren çok uluslu şirketler ya da uluslararası şirketler, son yıllarda dünya ekonomisine ve siyasetine yön veren küresel aktör haline gelmişlerdir. Birçok çevre tarafından yeni dünya düzeninin bir ürünü olarak değerlendirilen çok uluslu şirketlerin 20 nci yüzyılın ortalarından itibaren artmaya başlayan sayıları 1980’li yıllardan itibaren küreselleşme hareketlerinin yoğunluk kazanması ile daha da hız kazanmıştır. Birleşmiş Milletler’in 1983 yılında yayınladığı “Centre on Transnational Corporation” isimli raporunda 1980 yılında dünyada 80.000 şubeye sahip 11.000 adet çok uluslu şirket vardır. Aynı örgütün 1994 yılında yayınladığı “World Investment Report” isimli raporunda 1993 yılında çok uluslu şirketlerin sahip olduğu şube sayısı 206.000 olarak belirtilmiştir. Aynı rapora göre; gelişmiş ülkelerin yurt dışına gönderdikleri sermaye tutarı 1990 yılında 35 milyar ABD doları iken 1994 yılında 160 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu sermaye akışı ile çok uluslu şirketler, dünya sanayi üretiminin %30’unu kontrol eder duruma gelmişlerdir.

Sonuç olarak küreselleşme sürecince Türkiye doğrudan yabancı yatırımlardan dünya geneline göre olumlu gelişmeler göstermiş ve dünya ekonomisindeki yerini almaya başlamıştır. Türkiye'nin dünya ekonomisine entegrasyonu arttıkça küreselleşme daha da hızlanacak ve Türk ekonomisine olumlu katkılar sağlayacaktır.

Tablo 3.9. Uluslararası Sermayeli Şirket Sayılarının Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler	1954-2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	1954-2007
	(Birikimli)							Toplam
Tarım, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	83	5	25	33	34	47	52	279
Madencilik ve Taşocakçılığı	79	18	12	34	54	48	82	327
İmalat Sanayii	1.297	75	264	356	433	469	500	3.394
<i>Gıda ve İçecek</i>	137	7	21	52	38	45	34	334
<i>Tekstil</i>	122	13	62	55	71	50	49	422
<i>Kimya</i>	162	7	28	44	41	47	54	383
<i>B. Y. S. Makine ve Teçhizat</i>	97	7	20	23	27	50	48	272
<i>Motorlu Kara Taşıtı</i>	116	5	16	18	21	12	19	207
<i>Diğer İmalat</i>	663	36	117	164	235	265	296	1.776
Elektrik, Gaz ve Su	58	6	8	16	11	45	76	220
İnşaat	176	21	31	130	334	428	512	1.632
Toptan ve Perakende Ticaret	1.736	204	427	860	765	815	828	5.635
Oteller ve Lokantalar	541	42	60	76	171	213	224	1.327
Ulaştırma, Haberleşme	378	46	96	216	248	274	309	1.567
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	332	37	91	226	519	708	891	2.804
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	269	35	77	92	181	241	228	1.123
Toplam	4.949	489	1.091	2.039	2.750	3.288	3.702	18.308

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu 2007 (www.hazine.gov.tr)

3.8. Türkiye Turizmindeki Gelişmeler

Türkiye'de özellikle 2000 yılından itibaren turizmde çok önemli gelişmeler göstermiştir. Türkiye'ye gelen turist sayısında ve ülkeye giren turizm gelirlerinde çok olumlu gelişmeler olmuştur (Tablo 3.10). Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi, Türkiye'ye gelen turist sayısında ve Türkiye'nin elde ettiği turizm gelirlerinde özellikle 2000 yılından sonra önemli artışlar meydana gelmiştir. Ayrıca Türkiye Akdeniz bölgesindeki en önemli turizm merkezlerinden bir tanesi haline gelmiştir. UNWTO (2006) tarafından yapılan araştırmaya göre, 2005 yılında Türkiye en fazla turist çeken ilk on ülke arasında dokuzuncu sırada yer almıştır. Dolayısıyla ekonomik anlamda küreselleşme turizm sayesinde daha da hız kazanmaya başlamıştır.

Tablo 3.10. Turizm Göstergeleri (1970-2007)

Yıllar	Gelen Turist Sayısı	Turizm Gelirleri (Milyon US\$)	Turizm Gelirlerinin GSMH içindeki payı (%)
1970	724.784	52	0,5
1971	926.019	63	0,5
1972	953.419	104	0,6
1973	1.338.206	171	0,8
1974	1.031.671	194	0,6
1975	1.148.611	201	0,5
1976	1.122.573	180	0,4
1977	1.313.240	205	0,4
1978	1.194.310	230	0,4
1979	1.101.977	280	0,5
1980	1.057.364	326	0,6
1981	1.158.125	381	0,8
1982	1.148.363	370	0,7
1983	1.506.557	420	0,8
1984	1.855.337	548	1,7
1985	2.190.217	1.094	2,8
1986	2.397.282	950	1,6
1987	2.906.065	1.476	2,0
1988	4.265.197	2.355	2,6
1989	4.516.077	2.557	2,4
1990	5.397.748	3.225	2,1
1991	5.552.963	2.654	1,8
1992	7.104.065	3.639	2,3
1993	6.525.202	3.959	2,2
1994	6.695.705	4.321	3,3
1995	7.747.389	4.957	2,9
1996	8.531.473	5.650	3,2
1997	9.712.510	7.002	4,2
1998	9.431.280	7.177	3,8
1999	7.437.365	5.203	2,8
2000	10.428.153	7.636	3,8
2001	11.619.909	10.066	6,9
2002	13.248.168	11.900	6,6
2003	13.956.405	13.203	5,5
2004	17.548.384	15.888	5,3
2005	21.124.886	18.153	5,0
2006	19.819.833	16.850	4,2
2007	23.340.000	18.487	4,7

Kaynak: Turizm Bakanlığı (www.turizm.gov.tr)

SONUÇ VE GENEL DEĞELENDİRME

Globalleşme (küreselleşme) dünyadaki insanların ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda bütünleşmesini ve ilişkilerinin artmasını amaçlayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla globalleşme neticesinde ülkeler arasında her bakımdan karşılıklı bağımlılık artmakta ve artık hayatımıza kaçınamayacağımız bir gerçek olarak girmiştir. Elektronik haberleşme teknolojisinin (özellikle internet ve cep telefonları) gelişmesi, ulaşımın kolaylaşması, emek ve sermayenin değişimi gibi faktörler insanların dünyadaki bütün olaylardan haberdar olmalarını ve etkilenmesini sağlamıştır. Küreselleşme, ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel boyutlarıyla tüm dünyada ve Türkiye’de 1980’li yıllardan itibaren çok daha belirgin olarak görülmeye başlamıştır.

Bu çalışmada, dünyada ekonomik olarak globalleşme süreci ele alınmış ve Türkiye’nin ekonomik globalleşmeye uyumu, özellikle dış ticaret ve doğrudan yabancı yatırımlar göz önüne alınarak incelenmiştir. Globalleşen dünyada 1980’den bu yana Türkiye’nin dışa açılması, para ve finans piyasalarının serbestleşmesi, teknolojik altyapının geliştirilmesi ve Avrupa Birliği’ne aday olunması gibi önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Ayrıca 1980 sonrasında dünyadaki globalleşme hareketlerine paralel olarak Türkiye’de ithal ikameci politikalar terk edilerek ihracata dayalı sanayileşme politikaları uygulanmaya başlanmıştır.

Aynı zamanda globalleşmenin en önemli göstergelerinden ihracat ve doğrudan yabancı yatırımlarda görülen artışlarda Türkiye’nin ekonomik globalleşmeye uyum sağladığını ve olumlu etkilendiğini göstermektedirler. Örnek vermek gerekirse, Türkiye 2006 yılında çektiği 20,1 milyar dolar tutarındaki UDY ile dünya genelinde 16. sırada, gelişmekte olan ülkeler arasında ise 5. sırada yer almıştır. İhracat rakamlarına bakıldığında ise, 2000 yılında 27 milyar dolar ihracat miktarının 2007 yılında 107 milyar dolar gibi rekor bir seviyeye ulaştığı görülmektedir. Buradan da görüleceği gibi Türkiye dünya ekonomisine entegrasyon konusunda önemli ilerlemeler kaydettiği söylenebilir.

Benzer şekilde Türk şirketlerinin ciro ve ihracat rakamları incelendiğinde, Türk şirketlerinin de özellikle 2001 yılından itibaren globalleştiği yaptıkları ihracat ve cirolarından çok net bir şekilde görülmektedir. Örnek olarak, Ford Otosan’ın 2001 yılında yapmış olduğu ihracat tutarı 12.7 milyon dolar iken 2007 yılında bu miktar 3.41 milyar dolara yükselmiştir. Kısaca Türk şirketlerinin de globalleştiğini ve

globalleşmenin Türk şirketleri üzerinde çok olumlu etkisini olduğu net bir şekilde söylenebilmektedir.

1980'li yıllardan itibaren Türkiye de globalleşme sürecinde dünya ekonomisine daha da entegre olmuş ve bu alanda önemli adımlar atmıştır. Ancak Türkiye ekonomisinin küreselleşmeden yeterli şekilde faydalanabildiği. Bunun en önemli nedenleri o dönemdeki kamu açıkları, yüksek enflasyon, başarısız ve kısa vadeli hükümet politikaları sayılabilir. Ayrıca 1990'lı yıllarda tüm dünyada yaşanan global kriz, Rusya krizi, Körfez krizi, 1994 ve en son 2001 yılında Türkiye'de ortaya çıkan krizler de Türkiye'nin globalleşmeden tam olarak faydalanamamasının nedenleri arasında sayılabilir.

Genel olarak bakıldığında, 1980'lerden itibaren Türkiye'de yaşanan uyum sürecinin de gösterdiği gibi, son yirmi beş yılda Türkiye'nin dünya ekonomisine entegrasyon anlamında pek çok alanda önemli adımlar attığı görülmektedir. Küreselleşme eğiliminin hızla arttığı günümüzde, bu sürece uymakta zorlanan yada direnen ülkeler çeşitli güçlükler ve hatta ekonomik krizlerle karşı karşıya gelebilmektedirler. Globalleşmenin sonucu olarak dünyanın herhangi bir ülkesinde meydana gelen bir krizden diğer ülkelerde olumsuz olarak etkilenmektedir. Örnek vermek gerekirse, 2007 yılından bu yana Amerika'da yaşanan ekonomik kriz dünyadaki diğer tüm ülkeleri olumsuz şekilde etkilemiş ve hatta bazı ülkelerde kriz çıkmasına sebep bile olabilmektedir. Dolayısıyla Globalleşmeden kaçmak yada bu sürece uyum göstermemek o ülkenin zararına olabilecektir.

Sonuç olarak, Türkiye son yirmi yıldır küreselleşme yolunda önemli adımlar atmış ve dünya ekonomisine entegrasyon konusunda oldukça fazla ilerleme kaydetmiştir. Bilindiği gibi dünya pazarları fırsatlar yarattığı gibi aynı zamanda tehdit ve olumsuzluklarda sunmaktadır. Bu yüzden Türkiye küresel ekonomiye entegrasyon sürecinde daha uzun vadeli ekonomik ve siyasi stratejiler belirlemesi ve güçlü makro ekonomik dengeler kurması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Aktan, C.C. (1999), Global Ekonomik Entegrasyon ve Türkiye, Dış ticaret Dergisi, Sayı 12, Ocak, DTM.
- Bhagwati, J. (1996), Political Economy and International Economics, The MIT Press Cambridge, London.
- Capital Dergisi (2001), “Türkiye’nin 500 Sanayi Devi”, Yıl 4, Sayı 4, s.7, Ağustos 2001.
- Capital Dergisi (2008), “500 Büyük Özel Şirket”, Yıl 16, Sayı 8, s.76, Ağustos 2008.
- DPT, (1995), “Küreselleşme, Bölgesel Entegrasyonlar ve Türkiye”, DPT Yayını, No:2374, Ankara. Erişim Adresi: <http://ekutup.dpt.gov.tr/kuresell/oik439.pdf>
- Ertürk, E. (2001), Uluslararası İktisat, Alfa/Aktüel Kitabevi, Bursa,
- Eşkinat, R. (1998), *Küreselleşme ve Türkiye Ekonomisine Etkisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Friedman, T. (2000), *Küreselleşmenin Geleceği*, Boyner Yayınları, İstanbul.
- Garih, Ü. (2000), Globalleşme Sürecinde Türkiye, Hayat Yayınları, İstanbul.
- Gözütok, N. (2008), “Global 30’da Liderlik Yarışı”, Capital Dergisi, 1 Eylül 2008.
- Güvenç, B. (2004), Globalleşen Dünyada Türkiye’nin Yeri, 1. Kadir Has Ödülleri Kitabı, Kadir Has Üniversitesi Yayınları, s.69-98.
- Hazine Müsteşarlığı, (2007), Uluslararası Doğrudan Yatırımlar Raporu 2007. Erişim adresi: www.hazine.gov.tr
- IMF, (1997), IMF 2007 World Economic Outlook, IMF.
- IMF, (2006), “Globalization and Inflation”, World Economic Outlook, , Nisan 2006.
- IMF, (2008), World Economic and Financial surveys, Housing and Business Cycle, Nisan 2008, s.235.
- Kaleağası, B. (2003), “Küreselleşme AB'nin geleceğini şekillendiriyor mu?”, 12. Ulusal Kalite Kongresi, 13-15 Ekim 2003, Türkiye Kalite Derneği, İstanbul.
- Kar, M. ve Günay, E. (2003), “Küreselleşme ve Bölgesel Ekonomik Bütünleşmeler”, içinde Muhsin Kar ve Harun Arıkan (editörler), Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye: Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Politikaların Uyumlaştırılması, Beta Yayınları, İstanbul.
- Kepek, Y. ve Yentürk, N. (2004), *Türkiye Ekonomisi*, Remzi Kitabevi, 16. Basım, İstanbul.

- Masca, M. (1996), “Ekonomik açıdan dünyada globalleşme ve Türkiye’ye etkileri”, Yüksel Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Mastercard Worldwide (2008), Worldwide Centers of Commerce Index, Mastercard Worldwide. Erişim adresi: <http://www.mastercard.com>
- Milliyet Gazetesi, (2008), “Oyak 3.5 milyar dolarla yüzünü Batı’ya döndü”, Milliyet Gazetesi, 30/05/2008.
- Özel, S. (2008), *Global Dengesizliklerin Dengesi*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Özkan, A. (2004), Globalleşen Dünya’da Demokrasinin Önemi ve Türkiye’nin Konumu, Globalleşen Dünyada Türkiye’nin Yeri içerisinde, 1. Kadir Has Ödülleri Kitabı, Kadir Has Üniversitesi Yayınları, s.427-574.
- Robertson, R. (1992), *Globalization: Social Theory and Global Culture*, Sage Publications Ltd, London.
- Rodrik, D. (1997), Küreselleşme Sınırı Aştımı?, (Çev: İzzet Akyol-Fatma Ünsal), Kızılelma Yayıncılık, İstanbul.
- T.C. Merkez Bankası (TCMB) (2002), Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri, Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü Ankara, 2002.
- Timur, T. (1996), Küreselleşme ve Demokrasi Krizi, İmge Kitabevi, 1.Baskı, Ankara.
- Tutar, H. ve Demir, R. (2000), *Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi*, Hayat Yayıncılık, İstanbul.
- Tümtekin, E. ve Özgüç, N. (1999), *Ekonomik Küreselleşme, Ekonomik Coğrafya*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Yıldız, N. (2003), “İnsan Hakları ve Küreselleşme”, İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt 5, Sayı 1.
- UNCTAD, (2007), *World Investment Report 2007*, UNCTAD. Erişim adresi: <http://www.unctad.org>
- UNWTO, (2006), *Facts and Figures: Tourism Indicators*, UNWTO World Tourism Organization. Erişim adresi: <http://www.unwto.org>
- Vatan Gazetesi, (2008a), “Dev bankalardan 5 milyar \$ zarar eden Araplar kesenin ağzını kapattı”, Vatan gazetesi, 30/06/2008.
- Vatan Gazetesi, (2008b), “Enka’nın değeri dünya devi General Motors’u ikiye katladı”, Vatan gazetesi, 30/06/2008.
- Walther, T., (2002), *Dünya Ekonomisi*, (Çev: Ünsal Çağlar, *The World Economy*), Alfa/Aktüel Kitabevi, Bursa.

Waters, M. (1995), Globalization, Routledge.

Williamson, J. (2004), "A Short history of the Washington Consensus", paper commissioned by Fundaci3n CIDOB for a conference "From the Washington Consensus towards a new Global Governance," Barcelona, September 24–25.

Erişim adresi:

<http://www.petersoninstitute.org/publications/papers/williamson0904-2.pdf>

İnternet adresleri:

<http://www.capital.com.tr>

<http://www.dpt.gov.tr>

<http://www.dtm.gov.tr>

<http://www.ekodialog.com>

<http://www.e-konomist.net>

<http://www.foreignpolicy.com>

<http://www.hazine.gov.tr>

<http://www.tcmb.gov.tr>

<http://www.tuik.gov.tr>

<http://www.turizm.gov.tr>

<http://www.unctad.org>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel bilgiler

Doğum Yeri: Adana

Doğum Tarihi: 22/03/1977

Medeni durumu: Bekar

Adres: Turgut Özal bulvarı, Güzelyalı Mah. Yılmazevler sitesi, Adana.

Elektronik Posta: gokhanbaybogan@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lisans : Ekonomi Bölümü, Essex University, İngiltere, 1998.

İlgi Alanları

- Tenis
- Basketbol
- Yüzme

Yabancı Dil

İngilizce, Almanca